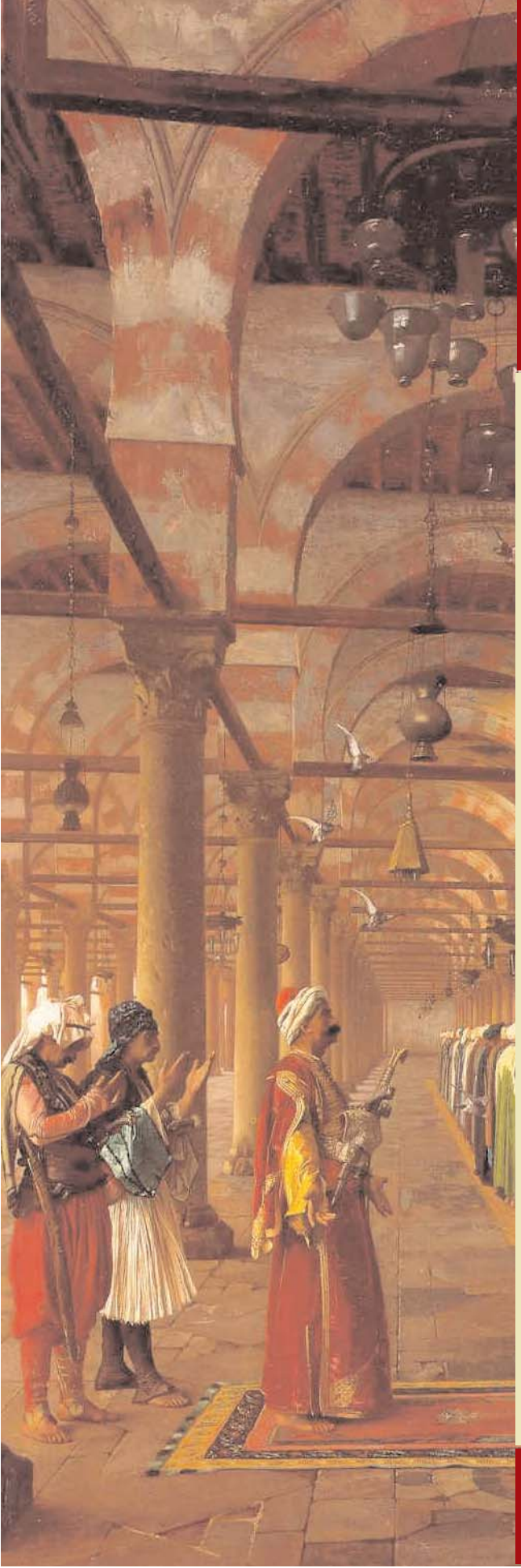

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

Afrika Misyonerleri Cemiyeti:
Beyaz Babalar (Peres Blancs)
Ahmet KAVAS

İsa'ya Ne Oldu?
Mahmut AYDIN

Mormonluk:
Amerika'nın Ahir Zamanının
Dini ve Azizleri
Yasin AKTAY

Mitolojiden Arındırma
Yöntemini Yeniden Düşünmek
Emir KUŞÇU

Âdem, Cennet ve Düşüş
Mustafa ÖZTÜRK

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler
Geçmişe Ayna Tutarken Kendi Zamanına
Tanıklık Etmek ya da Tarihsellik
Burhanettin Tatar

Maksimum ve Minumum Din
Şevket Kotan

Hermenötiği Ağırdan Almak
Hafsa Fidan

Kitabı Mukaddesin Tahrifi Sorunu
Mahmut Aydın

God is Dead
Hakan Olgun

Kısa Notlar
Ortak Atamız İbrahim'İn Aydınlığında...
Yasin Meral

Milel ve Nihal Geleneğinden
Kadim İran'da Din M. Şemseddin

yıl: 1 sayı: 2 Haziran 2004

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

Cilt/Volume: 1 Sayı/Number: 2 Haziran/June 2004

MİLEL VE NİHAL
inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi
Cilt/Volume 1 Sayı/Number: 2 Haziran/June 2004
ISSN: 1304-5482

Editör / Editor
Şinasi Gündüz (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Editör Yardımcısı / Editor's Assistant
Cengiz BATUK (Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Yayın Kurulu/ Editorial Board*
Yasin Aktay (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)
Şinasi Gündüz (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Ömer Faruk Harman (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)
Ekrem Sarıkçıoğlu (Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi)
Burhanettin Tatar (Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Teknik Tasarım ve Yayın Hazırlık
Cengiz BATUK
Danışma Kurulu/Advisory Board*
Baki Adam (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)
P. Gabriel Akyüz (Mardin Kırklar Kilisesi)
Adnan Aslan (Doç. Dr., İSAM)
Mahmut Aydın (Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Mehmet Aydın (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)
Mehmet Akif Aydın (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)
Mehmet Çelik (Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi)
İsmail Engin (Dr., Berlin)
Mustafa Erdem (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)
Tahsin Görgün (Dr., İSAM)
Ahmet Güç (Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi)
Erica C.D. Hunter (Dr., Cambridge University)
Mehmet Katar (Doç. Dr., Ankara Üniversitesi)
Mahmut Kaya (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Şevket Kotan (Dr., Ankara)
İlhan Kutluer (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)
Abdurrahman Küçük (Prof. Dr., Ankara)
Ahmet Yaşar Ocak (Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi)
Abdullah Özbek (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)
Ömer Özsoy (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)
Roselie Helena de Souza Pereira (Mestre em Filofia-USP; UNICAMP Brasil)
Hüseyin Sarıoğlu (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)
Mustafa Sinanoğlu (Doç. Dr., İSAM)
Necdet Subaşı (Doç. Dr., Muğla Üniversitesi)
Cafer Sadık Yaran (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)

* Soyadına göre alfabetik sıra / In alphabetical order

İsa'ya Ne Oldu?

İsa'nın Tutuklanması, Yargılanması ve Çarmıha Gerilmesiyle İlgili İncil Rivayetlerinin Tarihsel Açıdan Değerlendirilmesi

Mahmut AYDIN*

Atıf/©: Aydın, Mahmut, (2004). İsa' ya Ne Oldu?: İsa'nın Tutuklanması, Yargılanması ve Çarmıh Gerilmesiyle İlgili İncil Rivayetlerinin Tarihsel Açıdan Değerlendirilmesi, Milel ve Nihal, 1 (2), 41-93.

Özet: Günümüz Hıristiyanlığının üzerine bina edildiği temel yapı taşı olan Nasıralı İsa, tarihsel bir şahsiyet olarak MÖ.4-MS.30 yılları arasında yaşamış Galileli bir Yahudi idi. Kur'an'ın çarmıhta ölmediği iddiası karşısında Hıristiyanlığın temel kaynakları olan İncillere ve İznik inanç bildirgesine göre İsa, insanlığın günahlarına kefaret olarak çarmıha gerilmiş bir kurbandır. Bir Müslüman araştırmacı olarak bu yazımızda İsa'nın akıbetiyle ilgili İncillerde yer alan rivayetleri tarihsel açıdan inceleyerek "ona gerçekte ne oldu?" sorusunu Hıristiyanlık bağlamında yanıt aramaya çalıştık. Bunu yaparken önce böyle bir araştırmaya bizi sevk eden nedenler üzerinde durarak sorunu tespit etmeye çalıştık. İkinci olarak İsa'nın çarmıha gerilmesine yol açan olayları tartıştık. Son olarak ise bizzat çarmıha gerilmesiyle ilgili İncil rivayetlerini değerlendirdik. Bütün bunları yaparken amacımız İsa'nın akıbetiyle ilgili Hıristiyan kaynaklardaki rivayetleri çözümlemek olduğu için Kur'an'ın İsa'nın ölümüyle ilgili ayetlerine ve dolayısıyla da İslam'ın bu konudaki görüşüne atıfta bulunmadık. Hz. İsa'nın tutuklanması, yargılanması ve çarmıha gerilmesiyle ilgili İncil rivayetlerini tarihsel açıdan değerlendirdiğimiz bu yazımızda kısaca şu sonuca vardık: Hıristiyan kaynaklarına göre İsa, dört kanonik İncil rivayetlerinin ve onlara dayanılarak geliştirilen geleneksel Hıristiyan düşüncesinin ortaya koyduğu gibi tüm insanlığın günahlarına kefaret olarak suçsuz bir şekilde çarmıha gerilerek idam edilmiş bir kurban değildir. Aksine o yaptığı vaazlarla döneminin Yahudi otoritelerinin tepkisini çekmiş; mabet bölgesinde yaptığı eylemler ve mabedin akıbetiyle ilgili söylediği sözlerden dolayı sadece bölgenin huzur ve sükununu sağlamakla görevli başkahin ve Yüksek Kurul üyeleri tarafından değil, aynı zamanda işgalci Roma güçlerinin yöneticisi olan vali Pilatus tarafından da halkı isyana teşvik eden potansiyel bir tehlike olarak görüldüğü için tutuklanıp idam edilmiş siyasi bir suçludur.

Anahtar Kelimeler: İsa, İsa'nin Çilesi, Çile haftası, İsa'nın tutuklanması, İsa'nın yargılanması, İsa'nın Çarmıha Gerilmesi, Başkahin Kayafas, Roma Valisi Pontus Pilatus

* Doç. Dr., O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı.

Giriş

Hıristiyan ve Hıristiyan olmayan kaynakların bize sunduğu bilgiler ışığında Hz. İsa'nın hayat hikayesini tam olarak ortaya koymak mümkün değildir. Ancak kanonik İncillerin- Markos, Matta, Luka ve Yuhanna- Hz. İsa hakkında sunduğu bilgileri bir araya getirdiğimizde onun kimliği ile ilgili şunları söyleyebiliriz: Hz. İsa, kral Herod'un ölüm tarihi olan MÖ. 4 yıllarında Galile bölgesinin Nasıra kasabasında bakire Meryem'den dünyaya gelen Galileli bir Yahudi idi. Çocukluğunu ve gençliğini bu kasabada geçirmiş; MS. 28 yıllarında Hz. Yahya tarafından Ürdün nehrinde vaftiz edilmiş; Yahya'nın Herod Antipas tarafından başı kesilerek idam edilmesinden sonra yaklaşık otuz yaşlarında tebliğ faaliyetlerine başlamış; MS. 30 yılında Kudüs'deki kutsal mabette bazı olaylara ve karışıklıklara sebebiyet verdiği için Kudüs bölgesinin asayişinden sorumlu dönemin Başkahini Kayafas (Caiphas) tarafından tutuklatılmış; kargaşa, anarşi ve isyan çıkarmakla suçlanarak ölüm cezasına çarptırılmış ve dönemin Roma Valisi Pontus Pilate tarafından çarmıha gerdirilerek idam edilmiştir. Ölümünün üçüncü gününde dirilmiş ve göğe yükselmiştir.

Bu yazımızda günümüz Hıristiyanlığının üzerine bina edildiği temel yapı taşı olan İsa'nın akıbetiyle ilgili İncillerde yer alan rivayetleri tarihsel açıdan inceleyerek "ona gerçekte ne oldu?" sorusunu Hıristiyanlık bağlamında yanıt bulmaya çalışacağız. Bunu yaparken önce böyle bir araştırmaya bizi sevk eden nedenler üzerinde durarak sorunu tespit etmeye çalışacağız. İkinci olarak İsa'nın çarmıha gerilmesine yol açan olayları tartışacağız. Son olarak ise bizzat çarmıha gerilmesiyle ilgili İncil rivayetlerini değerlendireceğiz. Bütün bunları yaparken amacımız İsa'nın akıbetiyle ilgili Hıristiyan kaynaklardaki rivayetleri çözümlemek olduğu için Kur'an'ın İsa'nın ölümüyle ilgili ayetlerine ve dolayısıyla da İslam'ın bu konudaki görüşüne atıfta bulunmayacağız.

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra Batı dünyasında günümüz Hıristiyanlığının temel yapı taşı olan İsa ilgili roman ve filmlerden müteşekkil bir literatür patlaması yaşanmaya başlamıştır. *Jesus Christ, Sperstar* (1972); *The Passover Plot* (1974); *Hail of Mary* (1984); *The Last Temptation of Christ* (1988); *Jesus of Motreal* (1989) ve son olarak da son günlerde sadece Hıristiyanlar arasında değil, başta Yahudiler olmak üzere diğer din mensupları arasında da yoğun tartışmalara sebebiyet veren ve gösterime girdiği andan itibaren hasılat rekorları kıran İsa'nın yaşamının son oniki saatini konu alan *The Passion of Christ* (2004) gibi filmleri oluşan bu literatüre örnek olarak verilebilir. Burada diğer filmleri bir kenara bırakarak konumuzla doğrudan ilintili olan son film üzerinde kısa bir mülahaza da bulunmak suretiyle böyle İsa'nın akıbetiyle ilgili İncil rivayetlerini tarihsel olarak değerlendirip İsa'ya ne oldu sorusuna niçin yanıt aramaya çalıştığımızı ortaya koymaya çalışacağız.[1]

"İsa'nın Çilesi" Filmi Üzerine Kısa Bir Mülahaza

Avustralyalı dindar bir Katolik olan ünlü yönetmen Mel Gibson tarafından çevrilen, 25 Şubat 2004 tarihinde Amerika'da ve 9 Mayıs 2004'de de ülkemizde gösterime giren Hz. İsa'nın yaşamının son oniki saatini konu alan film, daha gösterime girmeden önce muhtevasından dolayı akademik çevrelerde ciddi tartışmalara sebebiyet vermiştir. Filmin metnini ele geçiren bazı akademisyenler filmin anti-semitizme[2] yol açtığı gerekçesiyle ona ciddi eleştiriler yöneltir-

[1] İsa'yı konu alan filmlerle ilgili bkz., Mahmut Aydın, "Tanrının Oğlu İsa Evliymiş", *Virgül: Aylık Kitap ve Eleştiri Dergisi*, Mart 2004, ss. 59-61.

[2] Filmin senaryosunda bazı sorunlu ifadelerin yer aldığını öğrenen bir grup Katolik ve Yahudi akademisyen, Amerika Birleşik Devletleri Bişhop Konferansının Ökümenik ve Dinler İçi İşler Sekreteryasının öncülüğünde bir araya gelerek senaryoyu inceleyip ant-semitizme yol açıp açmadığını ve İncil rivayetleriyle örtüşüp örtüşmediğini tespit etmek için Mel Gibson'un şirketi ICON üretimden filmin senaryosunu talep etmişler. Filmin senaryosunu elde eden bu bu akademisyenler senaryoyu inceledikten sonra düzeltilmesi gereken noktalarla ilgili bir rapor

ken evanjelik Hıristiyanlar da filmi çağdaş evanjelizmin başarısı olarak nitelendirmişlerdir. Filmi gösterime girmeden gören Papa II. John Paul da onu "olanı olduğu gibi yansıtan" bir film olarak nitelemiş ve "Inside the Vatican" adlı dergi de Gibson'u "yılın adamı" ilan etmiştir.

16 Şubat 2004 tarihinde Amerikan ABC televizyonunda Dinane Sawyer'in Mel Gibson ile film hakkında yaptığı röportajda bu tartışmalı filmin, aslında geçirdiği ruhi bunalımdan dolayı intiharın eşiğine gelen ve bu bunalımını İsa'nın ölmeden önce çektiği ıstırap ve çileyi konu edinen İncil rivayetlerini okuyarak atlatan Mel Gibson'un bireysel vizyonunun bir ürünü olduğunun altı çizilmektedir. Röportajda Gibson içsel ıstırabının onu intihara sevk etmemesinin tek nedeninin İncilleri okurken İsa'nın çektiği acı ve ıstırabı keşfetmeye başlaması olduğunu dillendirmektedir.[3] Muhtemelen Gibson'un İsa'nın hayatının son saatlerinde çektiği acı ve ıstırapla ilgili bu tecrübesi onu bu çileyi konu alan bir film yapmaya sevk etmiş olmalıdır. Ancak filmi incelediğimizde tek sebebin bu olmadığı, bunun yanında filmin dinsel ve politik nedenlerinin de olduğu görülmektedir. Özellikle film, yukarıda naklettiğimiz evanjelik Hıristiyanların da dillendirdiği gibi çağdaş misyon yöntemlerinin en başarılı örneklerinden biridir. Çünkü filmde çarmıha gerilmeden önce ve çarmıh anında çektiği acı ve ıstırabı konu edinen ağır işkence sahneleriyle İsa'nın insanlığın günahı için ne kadar ağır bir çileye katlandığı ısrarla vurgulanarak seyirciye İsa'nın kendileri için yaptığı fedakarlık görsel olarak sunulmaya çalışılmaktadır. Dahası fil-

---

hazırlarlar. Bu rapordan haberdar olan şirket yönetimi raporu dikkate almamak için söz konusu akademisyenlerin filmin senaryosunu yasal olmayan yollardan elde ettiğini iddia ederek polise suç duyurusunda bulunmuş ve böylece senaryoyla ilgili yapılan uyarlıları dikkate almamışlardır. /Bkz., John T. Pawlikowski, "Christian Anti-Semitism: Past History, Present Challenges Reflections in the Light of Mel Gibson's The Passion of the Christ", *Journal of Religion and Film*., 8/1, 2004.

3 Mahlon H. Smith, "Gibson Agonistes: Anatomy of a Neo-Manichean Vision of Jesus", *http.//religion.rutgers.edu/jseminar/passion.html.*

me İsa'ya yapılan ağır işkence sahnelerine yer verilerek seyircinin İsa'nın çektiği acı ve ıstırabı hissetmesi sağlanmaya çalışılmıştır.[4] Keza, hem Gibson hem de İsa rolünü oynayan Jim Caviezel filmle ilgili kendileriyle yapılan röportajlarda filmin mesajının iman, umut, sevgi ve bağışlama olduğunu ısrarla ifade etmişlerdir. Bu noktada şu hususu da ifade etmeden geçemeyeceğim. Sadece, tanrısal bir şahsiyet olan İsa'nın tüm insanlığın günahına kefaret olarak çarmıha gerildiğine inanan kişiler bu filmin iman, umut, sevgi ve bağışlama mesajı taşıdığı yorumunda bulunabilirler. Yoksa İsa'yı böyle bir şahsiyet olarak görmeyenlerin filmin taşıdığı mesajla ilgili böyle bir yorumda bulunmaları söz konusu değildir.

Yine film, İsa'nın ölümünden Yahudileri sorumlu tutan İncil ifadelerini hatta onların ötesinde orta-çağda kaleme alınan ve açıkça anti-semitizm kokan çile oyunlarından (passion plays) pasajlar ihtiva ederek 1950'lere kadar Batı Hıristiyan dünyasında yaşanan Yahudi düşmanlığını tekrar gündeme getirmektedir. Bu çerçevede film incelendiğinde anti-semitizmi çağrıştıran sahnelerin İncillerden ziyade 19. yüzyılda yaşayan Yahudi düşmanı bir Alman rahibe olan Anne Catherine Emmerich'in *The Dolorous Passion of Our Lord Jesus Christ* adlı eserinden alınma olduğu görülmektedir. Örneğin İncillerde İsa vali Pilatus'un huzurundayken taraftarları arasından orada hazır bulunanlarla ilgili hiçbir bilgi verilmezken filmde annesi Meryem, Mecdeli Meryem ve Zebede oğlu Yuhanna'nın orada olduğu; valinin eşinin İsa'nın annesi Meryem'ı tanıyarak ona İsa'nın vücudundan akan kanları silmesi için temiz havlu verdiği; valinin İsa'nın günahından beri olduğunu göstermek için sembolik olarak elini yıkaması (Matta İncilinde geçmekte) olayı ile Yuhanna İncilinde geçen ve bu olayla hiçbir alakası olmayan İsa'nın havarilerinin ayaklarını yıkaması olayı yan yana konarak birbiriyle ilişkilendirmeye çalışılmıştır. Yine filme İncil rivayetlerinin aksine İsa'nın tutuklanmasından sonra Zebede oğlu Yuhanna'nın koşarak durumu annesi Meryem'e haber verdiği; onun da paniğe kapılma yerine

[4] Smith, "Gibson Agonistes".

sanki böyle bir sona hazır olduğunu ima edercesine "süreç başladı ha" diyerek olayı kabullendiği ifade edilmektedir. İncillerde olmadığı halde filme yer verilen bu ve benzeri bilgiler yukarıda ismini zikrettiğimiz Alman rahibe Emmerich'in hayali tecrübelerinden alınmadır.[5]

Kendisiyle yapılan bir röportajda Mel Gibson, filmin oldukça gerçekçi ve doğru olduğuna inandığı şeyleri mümkün mertebe yansıttığını ileri sürmektedir. Ancak çile öyküsü ile ilgili aşağıda yapacağımız izahlar onun bu iddiasını ciddi oranda sarsmaktadır. Eğer, Gibson hakikaten tarihsel gerçeklerle ilgilenmiş olsaydı, filminde daha çok tarihsel açıdan şüpheli rivayetlere yer vermezdi. Yine o, eğer İsa'nın sonu ile ilgili muhtemel gerçekleri sunmaya çalışmış olsaydı ilk yüzyıl Hıristiyan ve Hıristiyan olmayan kaynaklardan ziyade 19. yüzyılda yaşayan bir rahibenin hayal mahsulü tecrübelerine ağırlık vermezdi.

Film ile ilgili bir başka sorun da Gibson'un İsa'yı *apriori* olarak suçsuz yere idam edilen kozmik bir figür olarak göstermesidir. Gibson bunu yaparken aşağıda göreceğimiz gibi İsa'nın dönemin idarecilerini provoke eden söz ve eylemlerini görmezden gelmektedir. Kanaatimizce onun böyle bir tutum içinde olmasının nedeni, geleneksel Hıristiyan teolojisinin İsa'nın, insanlığın günahı için hak etmediği bir cezaya katlanan tamamıyla suçsuz bir kurban olduğu anlayışını doğrulamak ve bu şekilde de Hıristiyanlık propagandası yapmaktan başka bir şey değildir. Gibson'un filmde yansıttığı vizyona göre insan suçluluğunun ve günahının sorumluluğu orantısız bir şekilde paylaştırılmaktadır. Zira, film bir taraftan Yahudi din adamlarını somut hiçbir neden olmaksızın İsa'ya zulmediciler olarak tasvir ederken, diğer taraftan da izleyicileri, askerleri İsa'ya hayvanca muamele eden ve onu ağır bir şekilde tartaklayan Roma valisi Pilatus'a sempati duymaya davet etmektedir. Gibson'a ve

[5] Bkz., http://www.emmerich1.com/dolorous-passıon-of-our-lord-jesus-chrıst.htm

İncillerde yansımasını bulan geleneksel Hıristiyan kanaatine göre İsa'nın idamının sorumluluğu Romalı yetkililere değil, tamamen Yahudi yetkililere aittir. Gibson filmde bu kanaati işlemekle kendinin Yuhanna İncilinde geçen İsa'nın vali Pilatus'a söylediği iddia edilen şu söze literal olarak inandığını göstermektedir: "Beni sana teslim edenlerin günahı daha büyüktür".[6] Gibson'un, filmde Matta 27:25'de Yahudi din adamlarına atfedilen "onun kanı bizim ve çocuklarımızın üzerine olsun" ifadesinin Aramca ses bandını verip itirazlardan kaçınmak için İngilizce alt yazısını vermemesi onun İsa'nın ölümünden sadece Yahudileri sorumlu tuttuğu ve böylece açıkça anti-semitizme davetiye çıkardığı izlenimini doğrulamaktadır.

Filmin vizyona girmesiyle birlikte, İsa'nın akıbetiyle ilgili sadece Hıristiyan dünyada değil, %99'u Müslüman olan ülkemizde de yoğun tartışmaların yapıldığı bir ortamda biz de İsa'nın akıbetiyle ilgili İncil rivayetleri bağlamında İsa'ya ne oldu sorusunu ele almayı amaçladık.

İsa'nın Akıbetiyle İlgili İncil Rivayetleri

Hıristiyan kaynaklarını incelediğimizde bunlarda sadece beş tanesinde İsa'nın akıbetiyle ilgili bilgiler verildiğini görürüz. Bunlar Markos, Matta, Luka ve Yuhanna^dan oluşan kanonik İnciller ve apoktif Petrus İncilidir. Aşağıda da göreceğimiz üzere bu beş kaynakta yer alan rivayetler bir araya getirildiğinde onların aslında tek bir kaynaktan türediği açıkça ortaya çıkar. Bu tek kaynak da, bu İncillerden biri olabileceği gibi artık mevcut olmayan hipotetik/farazi bir kaynak da olabilir. Ancak biz burada ilk İncil olması ve diğer İncillerin özellikle de Matta ve Luka'nın onu temel kaynak olarak kullanmasından dolayı Markos İncilinin asıl kaynak olduğu

[6] Yuhanna 19:11.

diğer İncillerin ise ondan türediği savını temel alarak konuyu incelemeye çalışacağız.

Kanonik İnciller incelendiğinde İsa'nın çarmıha gerilmesine yol açan olaylar ve ölümüyle ilgili kesin olan oldukça sınırlı bilgilere sahip olduğumuz ortaya çıkar. Genel kanaate göre İsa, Kudüs'de dönemin Roma valisi Pontus Pilatus'un emriyle Yahudilerin Mısır'daki esaret hayatından kurtularak özgürlüğe ulaşmaları anısına kutladıkları Fısıh bayramıyla bağlantılı olarak çarmıha gerilmiştir.

Suçluların çarmıha gerilerek idam edilmesi geleneği Roma imparatorluğunda uygulanan bir cezalandırma yöntemiydi. Bu şekilde cezalandırma yöntemi genel olarak siyasi isyancılara ve asi kölelere uygulanıyordu. İsa, bir köle olmadığına göre o, açıkça siyasi bir suçlu olarak çarmıha gerilmiştir.[7] Roma tarihiyle ilgili eserlere bakıldığında Romalıların suçlu buldukları kimseleri kazığa bağlayarak yaktıklarını, aslanlara yem olarak attıklarını veya halkın gözü önünde çarmıha gerdiklerini görmekteyiz. Örneğin MS. 66-70 yılları arasında Romalı general Titus'un önderliğindeki Kudüs kuşatması esnasında yiyecek bulmak için şehri terk eden isyancı Yahudiler, Romalı askerler tarafından yakalanarak çarmıha gerilmişlerdir. Josephus, çarmıha gerilen bu isyancı Yahudilerin sayıların çok fazla olduğunu Romalıların çarmıha germek için boş yer ve boş çarmıh bulmakta zorlandıklarını ifade etmektedir.[8]

Bazı araştırmacılar İsa'nın çarmıha gerilişinin Fısıh ve Mayasız Ekmek bayramlarının kutlandığı ilkbaharda değil, Tabernakıl bayramıyla bağlantılı olarak sonbaharda gerçekleştiğini ileri sürmektedir. İsa'nın ne zaman çarmıha gerildiği tartışmalı olsa da onun Ro-

---

7 Marcus J. Borg, "The Historical Study of Jesus and Christian Origins", s. 140 (Marcus Borg, ed., *Jesus at 2000*, Colorado: Westview Pres, 1997 içinde).

8 Josephus, The *Jewish War*, 5.11.1; John Dominic Crossan, *The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant*, SanFrancisco: HarperCollins, 1992, ss. 391-391.

ma valisi Pontus Pilate'nin emriyle çarmıha gerildiği konusunda tüm Hıristiyan araştırmacılar hemfikirdir.

İsa'nın niçin ve nasıl çarmıha gerildiğini daha iyi anlamak için İncillerde "çile haftası" (passion week)[9] olarak ifade edilen İsa'nın çarmıha gerilmesi öncesinde meydana gelen olayların anlatıldığı İncil ifadelerini ayrıntılı bir şekilde ele alıp incelememiz gerekmektedir.

İsa'nın çarmıha gerilmesi öncesinde neler yaşandığı ile ilgili ilk bilgiler yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Markos İncili 11-15 arası bölümlerde ve Markos' a paralel olarak onu kaynak olarak kullanan Matta, Luka, Yuhanna ve apoktif Petrus İncilinde yer almaktadır. Çile öyküsü, ilk olarak Markos tarafından nakledildiği için burada onun temel alacağız. Matta ve Luka İncillerinin Markos'daki öyküye yaptıkları ilaveleri vereceğiz. Yuhanna İncili ise karakter olarak sinoptik İncillerden farklı olduğu için onun ihtiva ettiği çile öyküsünü ayrı bir tablo halinde vereceğiz.

Markos İncili 11-15'e baktığımızda çile haftasının İsa'nın bir eşek üzerinde muzaffer bir şekilde kendisini "kral" diye selamlayan kalabalıklar arasında Kudüs'e girmesiyle başlar ve onun çarmıha gerilmesinden sonra ölümden dirilmesiyle son bulur. Bu haftada yaşanan olayları bir tablo halinde şu şekilde gösterebiliriz:

1- İsa'nın Kudüs'e girişi	Markos 11:1-10
2- Meyvesiz İncir ağacı	Markos 11:12-14, 20-25
3- İsa'nın Mabette yol açtığı olay	Markos 11:15-19
4- İsa'nın Mabet bölgesinde öğretide bulunması	Markos 11:27-12:44,

[9] Passsion sözcüğü sözlüklerde bir şeye karşı duyulan güçlü duygu ve tutku anlamlarına gelmektedir. Hıristiyan terminolojisinde ise bu sözcük İsa'nın acı ve ıstırap çekerek ölmesi olayını anlatmak için kullanılmaktadır. Bu çerçevede İncillerde İsa'nın ölümünden önceki son hafta da Kudüs'e girişinden tutuklanması, yargılanması, idamı ve üçüncü günde ölümden dirilmesi olayına kadar anlatılan olaylara bir bütün olarak "passion week" denmektedir. Bu terimi Türkçe'ye "çile haftası" olarak çevireceğiz.

	13:1-37
5- İsa'nın aleyhinde yapılan kumpaslar	Markos 14:1-2, 43-52
6- İsa'nın yağlanması	Markos 14:3-9
7- Judas'ın ihaneti	Markos 14:10-11, 43-52
8- Son Akşam yemeği	Markos 14: 12-21, 22-26
9- Petrus'un İsa'yı inkarı	Markos 14:27-31
10- İsa'nın Getsemani bahçesinde dua etmesi	Markos 14:27-31
11- İsa'nın tutuklanması	Markos 14:43-52
12- İsa'nın Yahudi din adamları tarafından yargılanması	Markos 14:53-72
13- İsa'nın Pontus Pilate tarafından yargılanması	Markos 15: 1-5, 6-15
14- İsa ile alay edilmesi ve çarmıha gerilmesi	Markos 15: 16-20, 21-41
15- İsa'nın Defni	Markos 15: 42-47

Markos İncilindeki bu bilgilere onu kaynak olarak kullanan Matta ve Luka İncilleri şu ilaveleri yapmıştır:

16- İki kılıç olayı	Luka 22:35-38
17- Yudas İskaryotun ölümü	Matta 27:3-10
18- İsa'nın Herpd Antipas'un huzuruna çıkarılışı	Luka 23:6-16
19- İsa'nın mezarını muhafızların gözetim altında tutması	Matta 27:62-66

Dördüncü İncil olan Yuhanna, naklettiği olayları Markos, Matta ve Luka'nın oluşturduğu Sinoptik İncillerden oldukça farklı bir tarzda okuyucuya sunduğu için çile haftasıyla ilgili bu İncilin sunduğu bilgileri ayrı bir tablo halinde göstermenin daha iyi olacağını düşünüyoruz.

1- Mabet olayı	Yuhanna 2:14-19
2 -İsa'ya karşı komplo kurulması	Yuhanna 11:47-53
3- İsa'nın takdis edilmesi	Yuhanna 12:1-8
4- İsa'nın Kudüs'e girişi	Yuhanna 12:12-15
5- İsa'nın son akşam yemeği	Yuhanna 13:1-38
6- İsa'nın tutuklanması	Yuhanna 18:1-12

7- Petrus'un İsa'yı inkarı	Yuhanna 18:17-18, 25-27
8- İsa'nın Başkahin ve adamları tarafından yargılanması	Yuhanna 18:19-24
9- İsa'nın vali Pilate'nin huzuruna çıkarılışı	Yuhanna 18:28-29
10- İsa'nın çarmıha gerilmesi	Yuhanna 19:16-37
11- İsa'nın gömülmesi	Yuhanna 19:38-42

İsa'nın çarmıha gerilişi öncesi yaşanan bu olaylar bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde İsa'nın son haftasıyla ilgili dramının şu beş sahneden oluştuğunu söyleyebiliriz:

1- İsa bir eşek üzerinde Kudüs'e girer; insanlar, "Hossana, Rabbin adına gelen kutludur! Atamız Davut'un gelen krallığı kutludur" diye bağırarak onu bağırlarına basarlar. Hatta, Matta ve Luka İncillerinin ifadesine göre onu açıkça "Davut'un oğlu" ve "kral" diye çağırırlar.[10]

Sinoptik İncillerin verilerine göre bir Yahudi olan ve hayatı boyunca Yahudi şeraitine bağlı kalan Hz. İsa, MS. 30 yılarında Fısıh bayramını kutlamak için havarileriyle birlikte Kudüs'e gider. Bilindiği üzere Fısıh, Yahudilerce, Mısır'daki kölelik yaşamından kurtularak özgürlüğe kavuşma anısına kutlanan bir dini bayramdır. Bu bayram, onu müteakiben kutlanan ve sekiz gün süren "Mayasız Ekmek" bayramıyla birlikte kutlanmaktaydı. Yahudiler bu bayramları mümkün mertebe Kudüs'deki Süleyman Mabedinde kutlamaya çalışırlardı. Bundan dolayı Kudüs'de ve Kudüs dışında yaşayan binlerce Yahudi bu bayramları kutlamak için 15-21 Nisan tarihleri arasında Kudüs'e akın ederdi. Hz. İsa da bir Yahudi olarak bu bayramları kutlamak için taraftarlarıyla birlikte Kudüs'e gelmişti. Josephus'un bildirdiğine göre bu bayramlar Yahudiler için yılın en büyük tatili olarak kabul edilmekteydi.[11] Mısır'dan kurtuluşun anı-

[10] Bkz., Matta 21:9; Luka 19:38.

[11] Josephus, *Antiquities of the Jews,* 11:109; Yine Josephus'un naklettiğine göre bu bayramlarda oldukça fazla sayıda Yahudi Kudüs'de toplanmaktaydı. Örneğin bir fısıh bayramında Yahudi din adamlarının gelen-

sına kutlanan bu özgürlük bayramında kalabalık halk kitlelerinin Kudüs'de toplanmasının işgalci Roma güçleri ve onların kuklası olan başkahin ve Yüksek Kurul üyeleri aleyhine bazı politik ve sivil rahatsızlıklara sebebiyet vermesi kaçınılmazdı.

2- İsa Kudüs'e girer girmez Mabede gider ve orada para bozucuların7bankerlerin ve güvercin satıcılarının masalarını alt-üst eder.

3- İsa, "Tanrı'nın Krallığında onu yeniden içeceğim güne kadar bir daha şarap içmeyeceğim" diyerek havarileriyle son akşam yemeğini paylaşır.

4-Başkahine bağlı mabet muhafızları/polisi İsa'yı yakalar ve Yüksek Yahudi Kurulu olan Sanhedrinde başkahin ve kurul üyelerinin huzuruna getirir. Tanıklar, mabedi tahrip etmekle tehdit ettiğini söyleyerek İsa'yı suçlarlar ancak mahkum edilmesi için yeterli kanıt bulunamaz. Sadece Markos'a göre İsa, başrakahinin huzurunda hem "Mesih" hem de "Tanrı oğlu" olduğunu kabul eder ve küfür suçuyla mahkum edilir.[12] Başkahin ve adamlarının yani Yahudilerin İsa'yı sorgulamasında temel konu onun dinsel açıdan Yahudi hukukuna aykırı davranmasıydı. Bu yargılamada İsa, başkahinin "Yüce olanın oğlu Mesih sen misin" sorusuna olumlu cevap vermesi üzerine küfürle itham edilir.

5-Tutuklayanlar İsa'yı Roma valisi Pontus Pilatus'a gönderir. Vali, İsa'yı sorgular ve onu Yahudilerin kralı olmakla suçlayarak çarmıh cezasına çarptırır. Görüldüğü üzere Roma Valisi Pilatus'un

---

lere ziyafet için 255.600 kuzuyu kurban ettiği ifade edilmektedir. Eğer her on kişi için bir kuzunun boğazlandığı düşünülürse Josephus'a göre yaklaşık 2,5 milyon kişinin Kudüs'de Fısıh bayramı için bir araya geldiğini söyleyebiliriz. Sanders'a göre bu rakam biraz abartılıdır. Çünkü bu kadar kişinin o dönemde Kudüs'de bir araya gelmesi mümkün değildi. Ancak en azından her Fısıh bayramında 300-400 bin kişinin Kudüs'de toplanması oldukça muhtemeldir. Bkz., E.P. Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, London: Penguin Boks, 1993, s. 250.

[12] Markos, 14:43-64.

İsa'yı yargılamasının konusu ise siyasidir. Çünkü bu yargılamada İsa, Yahudilerin kralı olmakla ve Sezar'a karşı ihanetle suçlanır.

İsa'nın çile haftası ile ilgili İncillerde yer alan bu beş olay şu dört merkezi soruyu gündeme getirmektedir: (1) İsa'nın, mabette yaptığı eylemlerin amacı neydi? (2) Başkahin niçin İsa'yı tutuklamış veya tutuklatmıştır? (3) Başkahin sorguladıktan sonra İsa'yı niçin Roma Valisi Pontus Pilatus'a teslim etmiştir? (4) Pilatus, İsa'yı niçin veya hangi suçla suçlamıştır?

Bu temel soruların yanında çile öyküsü tarihçi gözüyle incelendiğinde ilave şu soruların da gündeme gelmesi kaçınılmaz olmaktadır: İncil rivayetlerinin İsa'nın genel bir suçlu olarak idam edildiğini varsayması nasıl değerlendirilmelidir? İsa niçin idam edilmiştir? İsa'nın taraftarları onun ölümüne nasıl bir önem atfetmişlerdir? İsa'nın Kudüs'de yaptığı eylemlerin anlamı neydi? İsa'nın taraftarları onun çarmıha gerilişiyle ilgili öyküyü hangi maksatla kompoze etmişlerdir?

Başlangıçta Çile Öyküsüne Ait Olmaya Unsurlar

Araştırmacılar başlangıçta çile öyküsüne ait olmayan unsurları öykünün yazıya geçirilmeden önceki sözlü gelenekte bağımsız parçalar halinde etrafta mevcut olan bilgileri öyküyü oluşturan olaylar zincirinin ayrılmaz parçalarından ayırmak suretiyle tespit etmeye çalışmaktadırlar. Bu çerçevede başka bağlamlarda rivayet edilen veya çile öyküsünün temeli olmayan olaylar, araştırmacılar tarafından "rahatsız edici/hoş olmayan olaylar" olarak adlandırılmaktadır. Sadece çile öyküsünün parçası olarak anlam taşıyan olaylar, öykünün tamamlayıcı unsuru olarak kabul edilebilir.

Bu bağlamda yukarıda verdiğimiz tablonun 2. maddesinde yer alan "meyvesiz incir ağacı" hikayesi sadece Markos ve Matta İncillerinde çile öyküsü içinde zikredilmektedir. Luka İncilinde, çile

öyküsünün dışında bir anekdot olarak sunulmaktadır.[13] Tablonun 4. maddesinde İsa'nın mabet bölgesindeki öğretisiyle ilgili Markos 11:27-12:44 ve 13:1-37'de yer alan anekdot ve söylemler, İsa'nın yaşamının son haftası boyunca dillendirdiği söylemler değildir. Zira onların bir çoğu başka zamanlarda ve başka yerlerde daha önceden dillendirilmişlerdi.

Beytanya'da cüzamlı Simon'un evinde İsa'yı yağlayan kadın hikayesi, Luka'da çile öyküsünün dışında 7: 37-50'de nakledilmektedir. Bu öykü, Markos İncilinin 14. bölümünde İsa'nın ölümü ile ilgili bilgi verilirken araya girilerek nakledilmektedir. Yani Markos 14'de İsa'nın ölümü ile ilgili bilgi verilirken 2. ifadeden sonra araya girilmekte ve 10. ifadeye kadar bu öykü zikredilmekte ve daha sonra 10 ve 11. ifadelerde İsa'nın ölümüyle ilgili bilgilere devam edilmektedir. Yuhanna'da bu öyküyü çile haftası içinde zikrederek Markos ile uyuşmakta ancak öyküde tek kadından değil de Meryem, Martha ve Lazarus adlı kadınlardan bahsetmekte ve Meryem'in İsa'nın başını değil, ayaklarını yağladığını belirtmektedir.[14] Öykünün İncillerde yer aldığı yerin farklılığı ve diğer detaylarla ilgili İnciller arasındaki farklılıklar bu öykünün aslında çile öyküsüne bağlı olmadığını ancak daha sonra İncil derleyicileri tarafından ona dahil edilmiş olabileceğini göstermektedir.

Çile Öyküsündeki Birbirine Bağlı Motifler

Yukarıda ana temasını ifade ettiğimiz çile öyküsü detaylı olarak ele alınıp incelendiğinde öykünün birbirine bağlı şu beş motifi ihtiva ettiğini görürüz.

Kral Davut Soyundan Bir Mesih Olarak İsa

Çile öyküsünde İsa, bir eşek üzerinde Kudüs'e muzaffer bir şekilde girerken kalabalıklar tarafından Davut Krallığını resmi olarak ilan

[13] Luka 13:6-9.

[14] Yuhanna 12:1-3.

eden/kuran biri olarak selamlanmaktadır[15] İnsanlar pelerinlerini İsa'nın geçtiği yola fırlatarak, *Mezmurlar* 117'yi hep bir ağızdan okuyarak ve ellerindeki yapraklı dalları sallayarak onun selamlamışlardır. Bu sahne Markos 14:25'de İsa'nın "Tanrının Egemenliğinde tazesinden içinceye kadar asmanın ürününden bir daha içmeyeceğim" diye ifade edinceye kadar tekrarlanmamaktadır. Başkahinin sorusuna yanıtta, İsa-Mesih olduğunu ve Adem oğlunun bulutlar üzerinde gelerek krallığı restore edeceğini ikrar etmektedir.[16] Sanders, tüm bu eylemlerin sembolik olduğunu çünkü sembolik eylemlerin peygamberlerin sözcük dağarcığının bir parçası olduğunu ileri sürmektedir. Eski-Ahitte bu tür sembolik eylemler sıkça geçmektedir. "Mısır ve Etiyopya aleyhine bir işaret ve ibret olsun diye İşaya çıplak ve yalınayak üç yıl dolaşmıştır".[17] Tanrı, Yeremya'ya çömlekçiden bir çömlek satın almasını ve onu kırmasını ve onun gibi mabedin de tahrip edileceğini halkına bildirmesini emretmiştir.[18] Keza yine, Yeremya Yahuda krallığının Babillilere teslim olacağına işaret etmek için bir boyunduruk takmıştır.[19] Bu Eski-Ahit ifadelerinde geçen boyunduruk taşıma birilerine itaati; testinin kırılması bir yerlerin tahrip edileceğini; peygamberin çıplak ve yalın ayak dolaşması ise onun bir şeyleri protesto ettiğini sembolize etmektedir. Tıpkı Eski-Ahit peygamberleri gibi İsa da tebliğde bulunurken bazı sembolik eylemlerde ve ifadelerde bulunmuştur. Örneğin, onun kendine 12 havari/yardımcı seçmesi, oniki kabile halinde yaşayan İsrailoğullarının tümüne hitap etmesini; bazı mucizeler göstermesi ve hastaları iyileştirmesi ise onun kötülüğe galip geleceğini ve Tanrı'nın Krallığının çok yakın olduğunu sembolize etmektedir. Tıpkı bu eylemlerinde olduğu gibi İsa'nın yukarıda ifade ettiğimiz Kudüs'e girerken yaptığı üç eylem de semboliktir. Bunların ilkinde İsa, bir eşek üzerinde Kudüs'e girmekte ve bu şe-

15 Markos 11: 1-10.
16 Markos 14:61-62.
17 Yeşaya 20:3.
18 Yeremya, 19:1-13.
19 Bkz., Yeremya, 27, 28.

kilde Eski-Ahit'in *Zekeriya* kitabında yer alan ve Matta İncili tarafından nakledilen kehaneti gerçekleştirmektedir. "Ey Sion kızı, sevinçle coş! Sevinç çığlıkları at, ey Yeruşalimin kız. İşte Kralın! O adil kurtarıcı ve alçakgönüllüdür. Eşeğe, evet sıpaya. Eşek yavrusuna binmiş sana geliyor".[20] Sanders'a göre bu ifadeye uygun olarak Eşek üzerinde Kudüs'e girmekle İsa'nın kendisini açıkça kral olarak deklare ettiğini ve taraftarlarının da onu alkışlayarak ve ona sevgi gösterilerinde bulunarak krallığını onadıklarını ifade etmektedir.[21] Nitekim Sinoptik İnciller de bu sonucu desteklemektedir.[22]

İsa'nın Kudüs'e girdikten sonra yaptığı ilk eylem doğruca mabede giderek oradaki satıcı ve bankerlerin tezgahlarını alt-üst etmiş ve "evim tüm ulusların dua evi olarak adlandırılacak ama siz onu haydut inine çevirdiniz" [23]diyerek onları mabetten kovması olmuştur. Bu ifadede yer alan "dua evi" ibaresi *İşaya*'dan[24]; "haydutlar ini" ibaresi de *Yeremya*'dan[25] den alınmıştır.

İsa'ya Karşı Komplo

Çile öyküsünde dikkat çeken ikinci motif İsa'ya karşı bir komplo faaliyetine girişilmesidir. İncil rivayetlerine göre havarilerden Yudas, başkahin Kayafas ve Yüksek Kurul üyeleriyle işbirliği yaparak İsa'ya ihanet etmiştir. Bu olay, Markos 14:1-2, 10-11 de açıkça yer almaktadır. Çile öyküsünün Getsemani bölümünde olay tekrar zikredilmekte;[26] Yudas'in fiili ihaneti ise mabet polisinin ve Romalı askerlerin oluşturduğu silahlı birliğin İsa'yı yakalamak için Getsemani bahçesine geldiklerinde onu öpmesinin zikredildiği Markos 14:35-43'de yer almaktadır. Yudas'ın İsa'yı öperek işaret etmesi olayını onun tutuklanması olayı izlemektedir.

---

[20] Zekeriya, 9:9.
[21] Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, s. 254.
[22] Bkz., Markos, 11:10; Matta, 21:9; Luka 19:38.
[23] Markos, 11:15.
[24] İşaya 56:7.
[25] Yeremya, 7:11.
[26] Markos 14:42

İsa'ya yönelik komplo faaliyetleri onun başkahin ve adamları tarafından yargılanması esnasında da devam etmektedir. Zira burada da Yahudi din bilginleri İsa'nın mabedi yıkmakla tehdit ettiğini iddia ederek aleyhine yalancı tanıklıkta bulunmuşlardır.

Mabet Olayı

İncil rivayetleri dikkatlice incelendiğinde Romalılar'ın İsa'yı kral Davut'un tahtının varisi olarak idam etmiş olmaları kuvvetle muhtemel görülmektedir. Ancak onlar bunu, İsa'nın öyle olduğunu bizzat tecrübe ederek değil, başta Kudüs'ün asayiş ve huzurunu sağlamaktan sorumlu başkahin ve adamları olmak üzere İsa'nın bizzat kendi taraftarlarının ve hayranlarının onun birtakım eylemlerini ve sözlerini yanlış anlayarak ve yorumlayarak onu Davut tahtının muhtemel varisi olarak lanse etmeleri sonucu yapmışlardır. Buna göre Romalıların İsa'yı idam etmelerinin nedeni onun Davut tahtının varisi dolayısıyla da Yahudilerin beklenen mesihi/kralı olduğunu bizzat tecrübe etmeleri değil, onun bazı söz ve eylemlerinin yaşadığı toplum tarafından yanlış anlaşılarak onun öyle lanse edilmesidir.

Ayrıca, İsa'nın mabet aleyhine söylediği bazı sözlerin idamında önemli rol oynaması da kuvvetle muhtemeldir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere Markos 11:15-19'a göre İsa güvercin satıcıları ve bankerleri mabetten uzaklaştırmıştı. Sinoptik İnciller bu olayın İsa'nın son haftasında cereyan ettiğini ifade ederken, Yuhanna İncili onun İsa'nın tebliğinin ilk günlerinde vuku bulduğunu ileri sürmektedir. Hıristiyan araştırmacılar bu olayın tarihselliği konusunda hemfikirdir. Robert Funk'a göre İsa'nın bu eyleminin sembolik bir anlamı vardı. Zira mabet bölgesi çok büyük ve Fısıh arifesinde de orada çok sayıda insan toplanmıştı. Dolayısıyla İsa'nın orada olan her şeyi kontrol etmesi mümkün değildi. Bu nedenle İsa, mabet bölgesinde ibadet dışı yapılan işlere yönelik sınırlı bir tepkite bulunarak yapı-

lan bu eylemleri tasvip etmediğini kamuoyuna göstermek istemiştir.[27]

İsa'nın mabette yapılan dünyevi işlere karşı yaptığı bu eylem, onun Yüksek Kurul önünde yargılanması ve çarmıha gerilmesi sürecinde de gündeme getirilmektedir. Yargılanması sırasında mabedi yıkmayı tehdit etmekle ve onun yerine elle yapılmayan bir mabet yapmakla suçlanmıştır.[28] Çarmıh esnasında ise etraftaki kişiler "Hani sen mabedi yıkıp üç günde yeniden kuracaktın? Çarmıhtan in de kurtar kendini"[29] diyerek onunla alay etmişlerdir.

Bu suçlamalar, -Markos 13:2'de yer aldığı gibi- eğer İsa gerçekten mabet aleyhine sözlü bir tehditte bulunmuşsa bir anlam ifade eder. Markos'a göre İsa tapınaktan çıkarken öğrencilerin yanına çağırır ve onlara mabedi ve mabet etrafındaki anıtsal/muazzam binaları göstererek şöyle der: "Bana inanın! Bu binalar yerle bir edildiğinde burada taş taş üstüne kalmayacak". Bu söz başka bir bağlamda Luka İncilinde tekrar edilmektedir.[30] Tomas İncili 71'de de benzer bir söz şu şekilde İsa'ya nispet edilmektedir: Bu evi/mabedi yıkacağım. Hiç kimse onun tekrar inşa edemeyecek". Yuhanna İncili ise bu sözlerde yer alan "mabet" teriminin Süleyman mabedine değil de İsa'nın bedenine işaret ettiğini ileri sürerek ona farklı bir anlam vermiştir. Buna göre tahrip edilecek olan mabet İsa'nın bedenidir. Mabedin yenide inşası ise İsa'nın ölümden sonra yeniden dirilmesi olayıdır. [31]

İsa'nın Havarileri Tarafından Terk Edilmesi

Çile öyküsünde yer alan dördüncü konu da İsa'nın havarileri tarafından terk edilmesi olayıdır. Bu olay, Eski-Ahit'in *Zekeriya* kitabı 13:7'den alınan şu kehanetle Markos tarafından nakledilmektedir:

---

27 Robert Funk, *Honest to Jesus*, SanFrancisco: HarperCollins, 1996, s. 229.
28 Markos 14:58.
29 Markos 15:29.
30 Luka 19:44.
31 Funk, *Honest to Jesus*, s. 230.

"Çobanı vuracağım ve koyunlar da darmadağın olacak". Öyküye göre İsa'nın bu sözü üzerine en yakın yandaşı Petrus onu asla terk etmeyeceğine yemin etmekte ve diğer havarileri de bu yemine katılmaktadır. Bunu üzerine İsa, bir kehanette bulunarak Petrus'a şöyle der: "Bu gece horoz iki kez ötmeden sen beni üç kez inkar edeceksin"[32] Bu kehaneti, Petrus'un, Yakup'un ve Yuhanna'nın İsa bahçede dua ederken uyanık kalamamaları izler.[33] İsa, yakalanınca havarilerin hepsi onu terk eder ve kaçar. Sadece genç bir adam onun peşi sıra gider. Ancak o da yakalanınca sarıldığı keten bezin içinden sıyrılarak kaçar.[34]

Diğer havariler gibi olaydan tamamen dışlanmayan Petrus, İsa yargılanmak üzere başkahinin huzurunda götürülürken onu izler. Yüksek Kurul'un bahçesinde başkahinin adamları onu tanıyınca, üç defa İsa ile hiçbir alakasının olmadığını söyleyerek onu inkar eder.[35] Yuhanna İncilinde bu olay daha kısa fakat daha süslü bir şekilde anlatılmaktadır. Yuhanna'ya göre İsa'nın peşinde iki havari gitmiştir. Onlardan biri başrahip tarafından tanınmış ve mahkemeye çıkarılmıştır. İsa yakalanırken Petrus'un kulağını kestiği muhafızlardan birinin akrabası Petrus'u İsa'nın bir arkadaşı olarak teşhis eder. Petrus ise İsa yakalandığında söz konusu yerde olduğunu inkar eder.[36] Funk'a göre öyküye muhafız ve muhafızın akrabasının dahil edilmesi masalımsı ilavelerdir. Çünkü öykü anlatıcıları bunun gibi imgesel/hayali detaylar üretme ve onlar işleme konusunda oldukça mahirdir.[37]

Kutsal Kitaplardan Nakiller

İncil derleyicileri İsa'ya nispet edilen söz ve olayları eserlerinde naklederken onları Eski-Ahit'in çeşitli kitaplarından yaptıkları na-

32 Markos 14:30.
33 Bkz., Markos 14:32-42.
34 Markos 14:50-52.
35 Bkz., Markos 14:54, 66-72.
36 Bkz., Yuhanna, 18: 15-18, 25-27.
37 Funk, *Honest to Jesus*, s. 230.

killerle destekleme yoluna gitmişlerdir. İsa'nın çarmıha gerilmeden önceki son haftasının olaylarının anlatıldığı çile öyküsünde de pek çok Eski-Ahit ifadesine yer verilmektedir. Markos İnciline göre İsa, kendinin acı ve ıstırap çekmesi takdir olunan; toplumun önde gelenleri ve rahipler tarafından reddedilecek olan; idam edilecek ve üç gün sonra ölümden dirilecek olan "Adem oğlu" olduğunu ilan eder.[38] Şüphesiz ki bu anlatım İsa'nın kendisine ait değildir. Onu Markos İncili yazarı formüle ederek İsa'ya isnat etmiştir. Markos'un bu anlatımı Pavlus'un Korintoslular'a ilk mektubunda İsa'nın ölümünün Hıristiyanlar için anlamıyla ilgili şu ifadeleriyle genel olarak uyuşmaktadır. "… Kutsal yazılar uyarınca Mesih, günahlarımıza karşılık öldü, gömüldü ve Kutsal Yazılar uyarınca üçüncü gün ölümden dirildi".[39]

Bu ibarede yer alan "Kutsal Kitaplara göre "ifadesi nasıl anlaşılmalıdır? Markos, İsa'nın Mabet bölgesinde vaazda bulunurken değil de "kutsal kitaplar doğrulansın diye" Getsemani bahçesinde bulunduğu bir sırada tutuklandığını ifade ettiğinde, bu tutuklanma işleminin başka bir zamanda olamayacağını ima etmektedir. Matta İncili ise İsa'nın yakalanışını anlatırken iddiayı daha genel olarak şu şekilde dillendirmektedir: "Tüm bunlar peygamberlerin yazdıkları yerine gelsin/doğrulansın diye oldu".[40] Matta bu ifadesiyle İsa'nın başına gelen tüm olayların ilahi olarak takdir edildiğini ima etmektedir.

Yeni-Ahit araştırmacılarına göre İncil derleyicileri Eski-Ahitten nakilde bulunurken, onun Yunanca versiyonunu kullanmışlardır. Çünkü İnciller, Aramca'nın hakim olduğu bölgede değil de Yunanca konuşan halklar arasında derlenmiştir. Ayrıca Yunanca Eski-Ahit tercümesi de orijinal İbrani nüshaya göre daha akıcı idi. Ancak söz

[38] Bkz., Markos 8:31.
[39] I. Korintliler 15:3-4.
[40] Matta 26:56.

konusu araştırmacılar bu iddiayı ileri sürerken İncil derleyicilerinin Eski-Ahitten nakilde bulunurken bunu bizzat onun Yunanca tercümesine bakarak değil de hafızalarında kaldığı şekliyle yaptıklarının da altını çizmektedirler. Çünkü söz konusu Yunanca tercümenin tomarları herkesin kolayca ulaşabileceği nitelikte değildi. Ayrıca Qumran da bulunan kutsal kitap metinleriyle ilgili yazılan yorumlardan öğrendiğimize göre o dönemde kutsal kitap ifadelerini iktibas etmek ve daha sonra da onları kendi orijinal bağlamlarından oldukça farklı bir şekilde yeniden yazmak ve yorumlamak oldukça kabul edilebilir bir uygulamaydı. Pesher metot olarak adlandırılan bu yöntem kutsal kitabın güncelleştirilmesinin yani zamana uyarlanmasının bir vasıtasıydı.[41]

İncil derleyicilerinin olayları eserlerinde naklederken sık sık Eski-Ahit kitaplarına referansta bulunduklarını bu şekilde ifade ettikten sonra çile öyküsünde yer alan Eski-Ahit ifadelerini tek tek incelemeye geçebiliriz. Ancak bunu yapmaya koyulmanda önce çile öyküsünde niçin sık sık Eski-Ahit ifadelerine referansta bulunulduğunu açıklamak istiyoruz. İncillerden öğrendiğimiz kadarıyla İsa'nın yakalanmasından sonra meydana gelen olayların görgü tanığı yoktu. Öykü, İsa'nın çarmıha gerilmesinden çok sonra şekillendirilmişti. Hıristiyan inancının kitlelere yayılması için yani selameti için İsa'nın umumi bir suçlu olarak niçin idam edildiğinin açıklanması/izah edilmesi gerekiyordu. İşte bu üç temel nedenden dolayı İncil derleyicileri ip uçları bulmak için eski metinlere özellikle de Eski-Ahit metinlerine sık sık referansta bulunma ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu bağlamda İncil derleyicileri, ilk olarak *Zekeriya* 9:9'a atıfta bulunarak İsa'nın İsa'nın kurtarıcı, adil ve alçakgönüllü bir kral olarak muzaffer bir şekilde Kudüs'e girdiğini ve bunun Tanrı tarafından takdir edildiğini ima etmeye çalışmışlardır. Kısaca, İncil derleyicileri Zekeriya'nın bu kehanetine atıfta bulunarak İsa'nın vaat edilen kurtarıcı olduğunu okuyucularına göstermek istemişlerdir.

41 Funk, *Honest to Jesus*, s. 231.

Çile öyküsünde yer alan pek çok detay Eski-Ahit'in *Mezmurlar* kitabına dayanmaktadır.[42] *Mezmurlar* dışında başvurulan diğer kitaplar *Yeşeya* 53, *Zekeriya* 9-14, *II. Samuel* 15-17 ve *Süleymanın Özdeyişleri* 2. ve 5. bölümlerdir. İncil derleyicileri Eski-Ahit kitaplarından yaptıkları bu nakillerle İsa'nın Tanrı'nın iradesine uygun olarak çarmıhta can verdiğini okuyucularına göstermek istemişlerdir.

İsa'nın çarmıha gerilmesi esnasında Romalı askerlerin İsa'nın elbiselerini kimin alacağı konusunda kura çektiklerini nakleden *Markos* 15.24 ifadesinde *Mezmurlar* 22:18'den esinlenmiştir. "Giysilerimi aralarında paylaşıyor, elbisem için kura çekiyorlar".

Markos 15:23'de çarmıha gerilirken İsa'ya içmek için mürle karışık şarap vermeleri *Mezmurlar* 69:21'i çağrıştırmaktadır: "Yiyeceğime zehir kattılar, sirke içirdiler susadığımda".

İsa'nın iki haydut arasında çarmıha gerildiğini ifade eden Markos 15:27-28 ifadesinde *Yeşaya* 3:12 temel alınmıştır. "Canını feda etti; başkaldıranlarla bir sayıldı".

Çarmıh esnasında askerlerin İsa ile alay etmelerini, kamçılamalarını ve ona tükürmelerini ifade eden Markos 15:18-19 ifadeleri de Yeşaya 50:6'yı çağrıştırmaktadır. "Bana vuranlara sırtımı açtım, yanaklarımı uzattım yolanlara, aşağılamalardan, tükürükten yüzümü gizlemedim".

İsa'nın çarmıha gerilmek üzere Golgotta denen yere götürülürken askerler ve halk tarafından dürtülmesi ve sopalarla dipçiklenmesi gibi bazı detaylar, yıllık olarak kutlanan Kefaret Gününde (Yom Kippur) herkesin günahının kendisine yüklendiği kurbanlık ritüelini çağrıştırmaktadır. Yahudi inancına göre Yom Kippur'da biri mabet bölgesinde kurban edilmek diğer de çöle/kırsal alan doğru dürülmek ve dipçiklenmek için iki koç hazırlanırdı. Kırsala doğru dipçiklenen bu ikinci koç insanların günahlarını yüklenerek onları günahtan arındırırdı. Alay etmek için düzenlenen törenlerde

[42] Bkz., Mezmurlar 2,22, 69.

İsa'nın elbiselerinin çıkarılması ve ona tekrar elbiseler giydirilmesini ifade eden Markos 15, 17, 20 ifadeleri de Zekeriya 3:1-5'i çağrıştırmaktadır. John Dominic Crossan çile öyküsünde yer alan tüm detayların bazı Eski-Ahit ifadeleriyle yakından alakalı olduklarının altını çizmektedir. Bu argümandan hareket eden Crossan, çile öyküsü ile ilgili şu sonuca varmaktadır: İsa'nın tutuklanması, yargılanması ve idam edilmesiyle ilgili gerçekte çok fazla bir şey bilmiyoruz. Çünkü İncillerde İsa'nın tutuklanması ile ilgili anlatılar kurgudan ibarettir. İsa'nın idam edildiğini bildiğimiz için onun tutuklandığı çıkarımında bulunuyoruz.[43] Yine İsa'nın başkahin ve Romalılar tarafından yargılandığına dair de tarihsel olarak güvenilir bilgilere sahip değiliz. Onun ölümünden sonra üçüncü günde dirilmesi de muhtemelen *Hoşea* 6:2'den devşirmedir: "Rab iki gün sonra bizi diriltecek, üçüncü gün ayağa kaldıracak, huzurunda yaşayalım diye".

İsa'nın Tutuklanması: İsa'yı Yahudi Yetkililer mi Yoksa Romalılar mı Tutukladı?

İsa'nın havarileri, tutuklanma olayının bizzat görgü tanıkları olduğu için İnciller derleyicileri bu olayı eserlerinde naklederken pek çok noktada birbirleriyle uyum içinde görünmektedir. Ancak yine de aralarında aşağıda göreceğimiz gibi dikkati çeken önemli farklılıklar vardır. Bu noktanın altını çizdikten sonra şimdi Markos İncilinde başlayarak İncillerde tutuklanma olayının nasıl yer aldığını ve bu olayın sorumluluğunun kime ait olduğunu ortaya koymaya çalışalım:

Markos İncilinde tutuklanma olayının hemen öncesinde İsa'nın yere kapanıp "Abba, Baba, senin için her şey mümkün, bu kaseyi benden uzaklaştır. Ama benim değil, senin dileğin olsun" diyerek üç defa dua eder. Üç defa öğrencilerinin yanına gider fakat onlara

[43] Crossan, *The Historical Jesus* s. 367.

uyanık durmalarını tembih etmesine rağmen her seferinde onları uyurken bulur. Derken İsa'yı ele veren Yudas yanında başkahin, Yahudi din bilginler ve önde gelenleri tarafından gönderilen bir grup silahlı adamla İsa'nın bulunduğu yere gelir. İsa'nın öğrencilerinde biri kılıcını çekerek başkahinin kölesinin kulağını keser. Silahlı adamlar İsa'yı tutuklayınca öğrencileri onu terk eder. Kısaca, Markos'a göre İsa, Getsemani bölgesinde öğrencileri ile birlikteyken başkahinin ve önde gelen Yahudi yetkililerin gönderdiği silahlı bir grup tarafından tutuklanınca öğrencileri tarafından terk edilir ve tamamıyla yalnız kalır.[44]

Matta İncili, Markos İncilinde verilen bu bilgiler tekrar eder. Luka İncilinde ise İsa'nın "Baba... senin isteğine uygunsa bu kaseyi benden uzaklaştır" şeklinde sadece bir defa dua da bulunduğu ifade edildikten sonra onun taraftarlarının yanına geri döndüğünü ve onları üzüntüden dolayı uyumuş bulduğu nakledilmektedir. Burada Luka, İsa'nın öğrencilerinin üzüntüden uyuduğunu ileri sürerek onların Markos İncilindeki olumsuz imajını ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Ayrıca Luka İncili İsa'nın öğrencilerinde birinin kılıcıyla başkahinin kölesinin kulağını kesmesi olayı ile ilgili kendine özgü şu değerlendirmeyi yapmaktadır: Öğrencilerinden biri kılıcıyla başkahinin kölesinin kulağını kesince İsa, bırakın! Yeter diyerek onları durdurmuş ve kölenin kulağına dokunarak onu iyileştirmiştir.[45]

Yuhanna İncilinde ise Markos, Matta ve Luka'dan farklı olarak dikkate çeken şu farklılıklar yer almaktadır: Yuhanna İnciline göre İsa'yı tutuklayan askerler arasında Romalı askerler de vardı. Romalı askerlerin de İsa'yı tutuklayanlar arasında olduğunu ileri sürmekle Yuhanna İncili İsa'nın tutuklanmasından sadece Yahudilerin sorumlu olmadığını aynı zamanda Romalıların da bu olayda sorumluluğu olduğunu ortaya koymaktadır. Kanaatimizce Yuhanna İncili-

[44] Bkz., Markos 14:32-47.

[45] Bkz., Luka 22:39-51.

nin bu iddiası son derece önem arz etmektedir. Çünkü aşağıda da göreceğimiz üzere ilk Hıristiyan cemaati İsa'nın çarmıha gerilmesinin sorumluluğunu çarmıh emrini veren vali Pilatus'tan alarak Yahudilere yüklemişti. Yuhanna'nın bu iddiası çerçevesinde bu sorumluluk transferi değerlendirildiğinde onun, tarihsel olarak doğru olmadığı fakat ilk Hıristiyan toplumunun içinde yaşadığı şartların bir neticesi olarak dillendirilen bir kurgu olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü vali Pilatus sonradan Yahudi din adamlarının ve önde gelenlerinin baskısıyla değil, sürecin başlangıcında olaya dahil olmaktadır.[46]

Yuhanna İncilinde İsa, Tanrı'ya kaçınılmaz sondan yani öldürülmekten kurtulmak için dua etmemektedir. Aksine "Baba, saat geldi. Oğlunu yücelt ki, oğul da seni yüceltsin" diyerek bu sonun bir an önce vuku bulası için dua etmektedir. Çünkü İsa, başına gelecekleri gayet iyi bilmekte ve onlara rıza göstermektedir. Örneğin, Yahudi ve Romalılardan oluşan askerler onu yakalamaya geldiklerinde İsa onlara "Kimi arıyorsunuz? Onlarda Nasıralı İsa'yı deyince " o benim" diyerek cevap vermiştir. Bu da gösteriyor ki Yuhanna İnciline göre İsa başına geleceklerden endişe etmek yerine onları tamamıyla kontrol etmekte ve yönlendirmektedir. Çünkü Yuhanna'ya göre İsa tanrısal bir şahsiyettir. Bu nedenle bu özelliğine uygun olarak davranıp başına gelecekler karşısında zafiyet göstermemesi gerekirdi.[47]

İsa'nın tutuklanmasıyla ilgili kanonik İncillerde verdiğimiz bu bilgiler bir bütün olarak göz önüne aldığımızda İsa'nın nasıl tutuklandığı ile ilgili şu üç sonuca varabiliriz: (1) İsa, taraftarlarıyla gizlice buluştuğu Getsemani bahçesinde geceleyin tutuklanmıştır. Çünkü onu tutuklatanlar, halk arasındaki popülaritesinden dolayı onu gündüzün tutuklamaktan korkmuşlardı. (2) İsa'yı sadece başkahinin mabet muhafızları mı yoksa onlarla beraber Romalı as-

[46] Marcus J. Borg, *Jesus A New Vision: Spirit, Culture, and the Life of Discipleship*, SanFracisco: Harper Collins, 1987, s. 179.

[47] Bkz., Yuhanna 18:1-14.

kerlerin de içinde bulunduğu bir birliğin mi tutukladığı konusunda tam bir görüş birliği söz konusu değildir. (3) İsa, kendisini tutuklayanlara karşı direnmemesine rağmen, taraftarları onlara karşı güç kullanmak istemişler ancak İsa onları engellemiştir.

İncil rivayetleri ışığında İsa'nın tutuklanmasını bu şekilde ifade ettikten sonra şimdi de onun niçin tutuklandığını ortaya koymaya çalışalım: Ancak bundan önce İsa'nın döneminde Judea yöresinin yönetimi ile ilgili kısa bir bilgi vermek istiyoruz. Bu bölge, MÖ. 63 yılından itibaren Roma İmparatorluğunun kontrolü altında idi ve Roma'nın atadığı bir vali tarafından yönetiliyordu. Vali, Akdeniz sahili üzerindeki Caesare bölgesinde Büyük Herod'un yaptırdığı lüks bir sarayda yaşıyor ve bölgenin asayişini sağlamak için 3000 kadar silahlı güç bulunduruyordu. Vali, Yahudi halkının Kudüs'teki Süleyman mabedinde kutladıkları önemli festivallerde emrinde ilave askeri güçle söz konusu festivallere katılan kalabalıkları kontrol altında tutmak için Kudüs'e gelirdi. Çünkü, önemli Yahudi festivaller esnasında kalabalıkların Kudüs'de toplanması işgalci güçler için daima tehlikeli ve rizikolu olmaktaydı. Örneğin, Josephus'un bildirdiğine göre İsa'nın ölümünden yaklaşık 150 yıl öncesinde bu festivallerin kutlanması esnasında en az dört tane ciddi isyan teşebbüsü yaşanmıştır.[48]

Bölgenin mahalli idaresi yörenin kendi halkının elinde idi. Yahudi kasaba ve köylerinde etkili idareciler önde gelen Yahudi din adamlar ve toplum liderleri idi. Yahudi olmayan kasaba ve köyleri ise Yahudi olmayan din adamları ve toplum liderleri yönetiyordu. Burada bizim için Kudüs bölgesinin yönetimi önemli olduğundan şimdi biraz daha detaylı olarak bu bölgenin İsa'nın döneminde nasıl yönetildiğini ana hatlarıyla ifade etmeye çalışalım.

Kudüs bölgesi Roma valisi Pontus Pilatus'un idaresi altında Yahudi başkahini ve Yüksek Kurul tarafından idare ediliyordu. Başkahin ve kurul üyeleri şehrin asayiş ve düzeninin sağlanmasın-

[48] Josephus, *The Jewish History*, 1:188.

dan sorumluydular. Bundan dolayı da kendine bağlı "mabet muhafızları/polisi" denen askeri güce sahiptiler. Toplumdaki sıradan polisiye ve adli işlemler de onların kontrolü altındaydı. Yani, Yahudiler bir suç işlediklerinde onların yargılama ve cezalandırma işlemleri başkahin ve kurul tarafından yapılmaktaydı. Ancak, başhakin suçlu bulduğu kişileri ölüm cezasına çarptıramıyordu. Çünkü bu cezayı sadece vali verebiliyordu. Kısaca, İsa'nın döneminde Kudüs bölgesi Roma İmparatorluğunun idaresi altında idi. Ancak şehrin asayiş ve güvenliğinden işgal güçlerinin kukla hükümeti durumunda olan Yahudi başkahin ve ona bağlı olan Yüksek Kurul sorumluydu. İsa'nın döneminde başrahip Kayafas idi. Roma idaresi altında en fazla başrahiplik görevinde bulunan kişi odur. Bu da onun bu sorumlu bölgede Roma aleyhine hiçbir isyan teşebbüsüne izin vermeyerek düzeni iyi sağladığı anlamına gelmektedir. Zira eğer böyle olmamış olsaydı Roma valisi askeri olarak bölgeye müdahale etmiş ve onun görevini de sona erdirmiş olurdu. Başkahin ve kurul üyeleri emirlerindeki mabet muhafızlarıyla Kudüs bölgesinin asayiş ve düzenini sağladığı sürece Yahudilerle Roma güçleri arasında sıcak bir çatışmanın yaşanması ihtimalinin son derece az olduğu aşikardır. İşte bundan dolayıdır ki başrahip Kayafas ve adamları şehrin asayişini sağlamak için Yahudi dini festivallerinde ortaya çıkması muhtemel küçük-büyük her türlü isyan teşebbüsünü daha başlamadan söndürmek için ellerinde geleni yapıyorlardı.[49]

İsa'nın geldiği dönemde Kudüs bölgesinin yönetim şekli ile ilgili bu temel bilgileri verdikten sonra şimdi şu sorunun yanıtını bulmaya çalışalım: İsa, başhakin ve adamları tarafından niçin tutuklandı? İncillere ve ilk dönem Hıristiyan kaynaklarına baktığımızda İsa'nın tutuklanması için üç neden gösterilmektedir. Bunlardan ilki

[49] Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, ss. 265-266; Daniel-Rops, *Jesus in His Time*, tr., R.W. Millar, London: Eyre & Spottiswoode, 1945, ss. 121-129; Simon Legasse, *The Trial of Jesus*, London: SCM Pres, 1997, ss. 23-25; C.J. den Heyer, *Jesus Matters*, London: SCM Pres, 1996, ss. 89-90; Borg, *Jesus A New Vision*, ss. 182.

İsa'nın İsa'nın eşek üzerinde muzaffer bir şekilde Kudüs'e girmesi, kalabalıklar tarafından "kral" olarak selamlanması ve Süleyman mabedindeki güvercin satıcılarını ve bankerleri oradan kovarak halkı mabedi yıkmak ve tekrar yapmakla tehdit etmesidir. Markos İncilinin verdiği bilgiye göre İsa'nın bu eylemlerinden haberdar olan başkahin Kayafas ve kurul üyeleri, İsa'nın Fısıh bayramında Roma yönetimine karşı bir isyana sebebiyet vereceğini düşünerek onu ortadan kaldırmayı planlamışlardır. Çünkü onlara göre eğer Kudüs bölgesinde bir isyan vuku bulursa Roma valisi askeri olarak bu isyanı bastırmak için Kudüs'e gelir ve kanlı bir şekilde isyanı bastırdıktan sonra da asayiş ve düzeni sağlamadıkları için kendilerini azletmek suretiyle cezalandırırdı. Nitekim aşağıda İsa'nın başkahin tarafından yargılanması esnasında ona yöneltilen ilk suçlama onun mabedi yıkmakla tehdit etmesi, ikincisi de kendini "Mesih" yani "Yahudilerin kralı" olarak görüp görmediğidir.

İsa'nın tutuklanmasının ikinci nedeni ise onun Kudüs'e girişinin ve mabette yaptığı olayların başrahip Kayafas ve Roma valisi Pilatus tarafından yanlış anlaşılmasıdır. Nitekim Kayafas ve Pilatus, İsa'nın Tanrı'nın krallığı söylemiyle ve Fısıh bayramı öncesi mabette yaptıklarıyla dünyevi bir krallığın peşinde olduğu ve bunu gerçekleştirmek için de taraftarlarıyla Roma idaresine baş kaldıracağı kanısına kapılarak onu yakalayıp bir isyancı olarak idam etmişlerdir. Bu görüş temelde Yuhanna İncili 18:33-38'e dayandırılmaktadır. Ancak bu noktada akla şöyle bir soru gelmekte. Eğer Kayafas ve vali Pilatus İsa'nın ve taraftarlarının bir isyana teşebbüs edeceğini düşünmüş olsalardı, o zaman sadece İsa'yı değil, en azından onun yakınındaki havarilerini de tutuklayıp idam etmeleri gerekmez miydi? Sanders'a göre münferit olarak liderin idamı, Kayafas ve Pilatus'un İsa'nın idareye karşı planlı bir isyan hareketi başlatacağından değil de onun söz ve fiilleriyle ayak takımını tahrip edeceğinden korktuklarını göstermektedir. [50]

[50] Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, s. 268.

Üçüncü ve son görüşe göre ise İsa, Yahudi toplumunun dini liderleri ve Ferisiler ile yaşadığı teolojik farklılık ve vaazlarında sık sık onları eleştirmesi dolayısıyla tutuklanıp idam edilmiştir. Zira İsa, onların nefret ettiği fikirler olan sevgi ve merhamet üzerine vurgu yaparak bu ilkelerin kutsal yasanın yerini alması gerektiğini savunuyordu. Ayrıca İsa, Yahudi din adamlarının ve Fersilerin aşırı legalizmine ve ritüellere aşırı bağlılıklarına da karşı çıkıyordu. İşte İsa ile aralarındaki bu teolojik uyuşmazlıklardan dolayı Yahudi din adamları ve Ferisiler İsa'yı ortadan kaldırmak için bir kumpas tezgahlamışlar ve bu kumpasın neticesinde de onu tutuklayıp vali Pilatus'a teslim etmişler ve neticede onun tarafından idam edilmesini sağlamışlardır. Sanders'a göre bu iddiayı dillendirenler, Ferisiler'in İsa'yı nasıl yakaladığından bahsetmemekte sadece İsa'nın onlara olan muhalifliğini gündeme getirerek iddialarını ispatlamaya çalışmaktadırlar. Devamla Sanders, Ferisilerin İsa ile olan fikir ayrılıklarının onu öldürmelerine yol açacak cinsten olmadığını ileri sürmektedir. Çünkü İsa ile onlar arasındaki hukuki tartışmalar ve münakaşalar, devamlı surette normal tartışma parametreleri içinde kalmış hiçbir zaman karşılıklı bir fiili saldırıya yol açmamıştır.[51] Ayrıca İsa'nın tutuklanması, yargılanması ve idamı ile ilgili bilgi verilen İncil rivayetlerinde Fersiler hiç zikredilmemektedir. Bu da gösteriyor ki Ferisilerin İsa'nın tutuklanması ve idamında herhangi bir dahli söz konusu değildir.

İsa'nın kim tarafından ve niçin tutuklandığı ile ilgili buraya kadar anlattıklarımızı bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiğimizde onun, Kudüs bölgesi Yahudi başkahini Kayafas ve Roma valisi Pilatus'un görevlendirdiği silahlı bir güç tarafından asayişi ve huzur bozmaya teşebbüsten tutuklandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü, İsa'yı tutuklamaya gelen askerler sadece Yahudilerden müteşekkil değildi. Nitekim yukarıda ifade ettiğimiz üzere İsa'nın yaşadığı dönemde bölge Roma idaresinin işgali altındaydı ve başhakin Kayafas ve Yüksek Kurul üyeleri de işgalci güçlerin yöne-

[51] Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, ss. 268.

ticisi olan vali Pilatus tarafından atanmış bir çeşit kukla Yahudi hükümeti durumundaydı. Dolayısıyla böyle bir kukla hükümetin İsa'yı tutuklarken vali Pilatus'dan destek ve yardım almış olması kuvvetle muhtemeldi. İşte bu kuvvetli olasılıktan dolayı İsa'yı tutuklayanlar arasında Romalılar da vardı şeklinde bir ifadeye yer veren Yuhanna İncilinin Sinoptik İncillere tercih edilmesi daha gerçekçi görünmektedir.

İsa'nın Başkahin ve Yüksek Kurul Üyeleri Tarafından Yargılanması

İsa, başrahip Kayafas'a bağlı mabet muhafızlarından ve Roma askerlerinden oluşturulan bir birlik tarafından tutuklandıktan sonra İncillerin ifadesine göre yargılanmak üzere başkahin ve kurul üyelerinin huzuruna çıkarılır. Şimdi bu İsa'nın yargılamasının nasıl yapıldığını gözler önüne sermek için kanonik İncillerin konuyla ilgili rivayetlerini ele alıp değerlendirmeye çalışalım.

Markos ve Matta İncillerinde İsa'nın başkahin ve kurul üyeleri tarafından yargılanmasıyla ilgili biri kısa bir rapor niteliğinde diğeri de daha uzun bir betimleme şeklinde iki rivayet vardır. Kısa raporda şu satırlara yer verilmektedir: "Sabah olunca başkahinler, ihtiyarlar, din bilginleri ve Yüksek Kurul'un tüm diğer üyeleri bir danışma toplantısı yaptıktan sonra İsa'yı bağladılar, götürüp Pilatus'a teslim ettiler".[52] İsa'nın yargılanmasını anlatan uzun betimlemede ise onun başkahin ve kurul üyeleri tarafından sorgulanması olayına yer verilmektedir. Bu betimlemeye göre İsa Fısıh bayramının ilk gecesinde yakalanır ve doğruca başhakinin evine götürülür. Matta 26: 59'da ve Markos 14:55'de Yüksek Kurul üyelerin onu ölüm cezasına çarptırılması için aleyhine tanıklıkta bulunmak için gece yarısı bir araya gelmiştir. Burada tarihsel olarak dikkate alınması gereken en önemli nokta, Fısıh bayramının ilk gecesinde resmi bir kurul

[52] Markos 15.1; Matta 27:1.

toplantısının nasıl yapıldığıdır. Çünkü Yüksek Kurulun büyük yargılamalar için getirdiği düzenlemeler altında Fısıh bayramında gecenin o saatinde böyle bir toplantının yapılmış olması oldukça sıra dışı bir uygulama idi. Ayrıca bir başkahinin, suçu ne olursa olsun bir Yahudi'yi idam etmek için Fısıh bayramının ilk gecesinde resmi bir yargılama toplantısı yapması imkansız görünmektedir.[53] Nitekim İsa'ya yargılama toplantısının Fıshın ilk gecesinde olmasının tarihsel açıdan inanılmazlığı Luka'yı yargılamanın Fıshın ilk gününün sabahında olduğunu ileri sürmeye sevk etmiştir.[54] Yuhanna ise Markos, Matta ve Luka'dan farklı olarak İsa'nın Fısıh arifesinde tutuklandığını söyleyerek ve Yüksek Kurul'un tüm üyeleri önünde herhangi bir resmi Yahudi yargılamasından bahsetmeyerek Markos ve Matta İncillerindeki tarihsel açıdan inanılmazlığı lehine döndürmeye çalışmaktadır. Yuhanna İncili İsa'nın sadece başkahin Kayafas ve kayınpederi tarafından gayri resmi bir şekilde yargılandığını ve Fısıh başlamadan ölüm cezasına çarptırılmak üzere vali Pilatus'a teslim edildiğini ileri sürer.[55]

Görüldüğü üzere İsa'nın başkahin ve kurul üyeleri tarafından ne zaman ve nasıl yargılandığı konusunda İnciller çelişkili ve tarihsel olarak güvenilmez bilgiler sunmaktadır. Bununla birlikte onların hepsi İsa'nın valiye teslim edilmesinden önce başkahin tarafından yargılandığını rapor etmektedir. Peki başkahin ve adamları İsa'yı hangi suç veya suçlardan dolayı yargılamıştır. İncillerin bildirdiğine göre başkahin ve adamları İsa'yı ölüm cezasına çarptırmayı daha onu tutuklatmadan önce kafalarına koymuşlardı. Bundan dolayı da onlar öngördükleri bu cezayı haklı çıkarmak için İsa'ya isnat edecekleri suç için tanıklık edecek yalancı tanıklar bile ayarlamışlardı. Bu bağlamda İsa, ilk olarak mabet bölgesinde yaptığı eylemler ve mabedin geleceğiyle ilgili söylediği sözlerden dolayı onu yıkmayı tehdit etmekle suçlandı ancak aleyhine tanıklık edecek kişiler bu

53 Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, s. 269.

54 Luka 22:53.

55 Bkz., Yuhanna 18:13-28.

tanıklığı yapmayınca bu suçla onu cezalandıramayacağını anlayan başkahin ve adamları İsa'ya "Yüce olanın oğlu Mesih misin?" diye sorar. Markos'a göre İsa bu soruya "Benim" ; Matta'ya göre ise "Söylediğin gibidir" diye cevap verir. Bunun üzerine bu durumun açık bir küfür olduğunu iddia eden başkahin durumun vahametini ortaya koymak için elbiselerini parçalayarak artık başka kanıta ihtiyaç yok diyerek onun ölüm cezasını hak ettiğini söyler. Bunun üzerine kurul üyeleri de başkahine katılarak İsa'nın ölüm cezasını hak ettiği kanaatine varır ve onu ölüm cezasına çarptırırlar.[56]

Luka İncili ise İsa'nın başkahin tarafından yargılanmasıyla ilgili Markos ve Matta'dan biraz farklı bir rivayete yer verir. Luka'ya göre iki değil, sadece tek bir duruşma söz konusudur. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere Markos ve Matta İncillerinde İsa, ilk olarak mabedi tehdit etmekle suçlanmış ancak bu suçu ispat etmek için yeterince kanıt bulunamayınca Tanrı'nın oğlu Mesih olduğunu iddia etmekle itham edilmiştir. Luka İncili ilk suçlamaya yer vermeden doğrudan ikinci suçlamayla ilgili bilgi vermektedir. Luka'ya göre başkahin duruşmayı İsa'ya "Sen Mesih isen söyle bize" diyerek açmıştır. İsa bu soruya şu karşılığı vermiştir: "Size söylesem inanmazsınız. Size soru sorsam cevap vermezsiniz. Ne var ki bundan böyle insanoğlu, kudretli Tanrının sağında oturacaktır".[57] Bu yanıt üzerine başkahin ve adamları İsa'ya isnat ettikleri suçu daha belirginleştirmek için ona "Yani sen Tanrı'nın oğlu musun"? diye sorarlar. İsa'da bu soruya "Söylediğiniz gibi ben oyum" diyerek cevap verir. Bunun üzerine başkahin İsa'nın suçunu itiraf ettiğini söyleyerek artık başka bir kanıta ihtiyaç olmadığını ileri sürmüştür. Luka İncilinde dikkat çeken husus, Markos ve Matta'da İsa'nın Tan-

[56] Bkz., Markos 14:55-65; Matta 26:59-68; İsa'nın başkahin ve kurul üyeleri tarafından yargılanmasıyla ilgili bkz., Legasse, *The Trial of Jesus*, ss. 39-56; John Marsh, *Jesus in his Lifetime*, London: Sidgwick & Jackson, 1981, ss. 213-215; Funk, *The Acts of Jesus*, s. 147.

[57] Luka 22: 67-69.

rı'nın oğlu olmasının açık bir "küfür" olduğu dillendirilirken Luka'nın bu ithama yer vermemesidir.

İsa'nın başkahin ve adamları tarafından yargılanmasıyla ilgili incelediğimiz İncil rivayetlerini bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiğimizde şu sonuca varabiliriz: (1) İsa'nın havarilerinden ve öğrencilerinden hiçbiri yargılanma olayının görgü tanığı olmadığı için bu olayla ilgili rivayetler hem birbirleriyle çelişkili hem de tarihsel açıdan şüphelidir. (2) Başkahin ve adamları İsa'yı Yüksek Kurulu toplayarak yargılamamışlardır. Çünkü Fısıh bayramının ilk akşamının gece yarısında tüm Yüksek Kurulun toplanması tarihsel açıdan mümkün görülmemektedir. İncil rivayetlerinden başkahin Kayafas'ın İsa'yı acilen ortadan kaldırılması gereken siyasi bir tehdit olarak gördüğü için birkaç adamıyla usulen bir yargılama yaptığı anlaşılmaktadır. Bu yargılamanın usulen olduğunun en önemli delili yargılama esnasında başkahinin tutumudur. Nitekim başkahin önce İsa'yı mabedi yıkmakla tehdit etmekle suçlar ancak bu suçu ispat etmek için yeterli kanıt bulamayınca onu Tanrı'nın oğlu Mesih olmakla suçlar ve bunun da açık bir küfür olduğunu iddia ederek onun İsa'yı ölüm cezasına çarptırmak için yeterli olduğunu ileri sürer. Hatta İsa'ya isnat edilen bu suçun vahametini göstermek için başkahin elbiselerini parçalar. Yahudi geleneğinde kişinin bir olaydan dolayı elbisesini parçalaması matemin çok güçlü bir kanıtı sayılmaktaydı. Elbisesini paralamanın Eski-Ahit[58] tarafından yasaklandığı başkahinin bir olaydan dolayı elbisesini parçalaması ise ilgili olayın vahametini ve o olaydan duyulan üzüntüyü dile getirmenin en en açık göstergesi idi. Kısaca Markos ve onu kaynak olarak kullanan Matta ve Luka İncillerine göre başkahin ve adamları İsa'yı Tanrının Krallığıyla ilgili söylemleri, Fısıh öncesi Kudüs'e gelişinde kalabalıklar tarafından "kral" gibi karşılanması ve mabet bölgesinde yaptığı birtakım olaylardan dolayı asayiş ve huzuru tehdit eden politik bir tehdit olarak gördükleri için onu ortadan kaldırmayı planlamışlardı. Dolayıyla İsa, yargılanmadan önce ceza-

[58] Bkz., Levililer 21:10.

sı verilen bir suçluydu. Ancak Yahudi geleneğine göre mutlaka yargılanması gerekiyordu. İşte bundan dolayı başkahin ve adamları İsa'yı Fısıh'ın ilk gecesi tutuklatınca sabahı beklemeden ve Yüksek Kurulu toplamadan acil bir duruşma tertip etmiş ve onu mabedi tehdit etmekle suçlamışlardır. Bu suçu kanıtlayacak yeterli delil bulamayınca da onu Yahudi hukukuna göre açık bir "küfür" olan "Tanrı oğlu" olmakla itham ederek onun ölüm cezasını hak ettiğine hükmetmişler.[59] Burada dikkat çeken husus, İsa'yı ölüm cezasına çarptırmayı kafasına koyan başkahin Kayafas'ın bu cezayı ona verecek suç bulamayınca onu "Tanrı oğlu", "Mesih" gibi Yahudi geleneğinde küfür olarak telakki edilen bir takım sıfatları kendine izafe etmekle suçlaması ve bu şekilde İsa'nın aleyhine verilen ölüm cezasını kamuoyunda haklı çıkarmaya çalışmasıdır. Bununla birlikte İsa'nın öğretisini ve ilk dönem geleneğini incelediğimizde İsa'nın bu sıfatları hiçbir şekilde kendisine atfetmediği onun ölümünden sonra ilk dönem Hıristiyan geleneği içerisinde bu sıfatların ona izafe edildiğini görürüz.[60] İşte bu gerçekten dolayı İsa'nın bu sıfatları kendine izafe ettiği için idam edildiği yönündeki İncil rivayetlerinin tarihsel açıdan güvenilir olduklarını söylemenin mümkün olmadığını düşünüyoruz.

(3) Başrahip Kayafas ve Yüksek Kurul üyeleri Roma idaresine karşı Kudüs bölgesinde ortaya çıkması muhtemel isyanların önüne geçerek barış ve huzuru korumak için vali Pilatus ile işbirliği içinde İsa'yı tutuklayıp yargılamışlardır. Çünkü onlara göre Yahudileri, Roma idaresinde kurtaracak dünyevi bir Mesih'in/kurtarıcının beklendiği bir dönemde İsa, kalabalıkların Fısıh bayramını kutladıkları bir zamanda mabet bölgesinde birtakım olaylara sebebiyet vererek

---

[59] İsa'nın başkahin tarafından yargılanmasıyla ilgili İncil rivayetlerinin tarihselliği ile ilgili bkz., Ched Myers, *Binding the Strong Man: A Political Reading of Mark's Story of Jesus*, Maryknoll: Orbis Boks, 2000, ss. 369-378; Albert Nolan, *Jesus Before Christianity*, Maryknoll: Orbis Books, 1999, ss. 153-155.

[60] Bkz., Mahmut Aydin, "Yahudi Bir Peygamberden Gentile Tanrıya: İsa'nın Tanrısallaştırılma Süreci", *İslamiyat*, 3/4, 2000, ss. 47-74.

ve böylece halkın kurtarıcı beklentilerini canlandırarak muhtemel bir isyan hareketinin başlamasına sebebiyet verebilirdi. İşte başkahin ve adamları muhtemel böyle bir isyanın önüne geçmek için durumu Roma valisi Pilatus'a haber vermiş ve onun da onayını ve desteğini alarak İsa'yı tutuklamış ve yargılamıştır. Kısaca İsa, Yahudi geleneğinde Tanrıya küfür olarak nitelenen birtakım sıfatları kendine atfettiği için dinsel ve teolojik bir nedenden dolayı değil de Roma idaresine karşı muhtemel bir isyan hareketinin önderi olarak görüldüğü için tutuklanıp yargılanmış ve ölüm cezasına çarptırılmıştır. Çünkü eğer İsa, dinsel bir nedenden dolayı ölüm cezasına çarptırılmış olsaydı bu ceza onu çarmıha germek suretiyle değil, taşlanarak icra edilmesi gerekirdi. Halbuki İncillerin bildirdiğine göre İsa, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Roma hukukunda devlete isyan edenlere verilen bir idam etme çeşidi olan çarmıha gerilmek suretiyle idam edilmiştir.

İsa'nın Çarmıha Gerilmesinde Roma Valisi Pontus Pilatus'un Rolü

Başkahin ve Yüksek Kurul üyeleri İsa'nın ölüm cezasını hak ettiğine hükmettikten sonra cezasının ifası için onu dönemin Roma valisi Pilatus'a getirip teslim etmişlerdir. İncillerin ifadesine göre vali Pilatus, İsa'nın suçsuz olduğuna inanmasına rağmen başkahin, kurul üyeleri ve Yahudi toplumunun önde gelenlerinin kendi aleyhine kampanya yapmasından ve bu şekilde onu görevinden etmesinden korktuğu için onun çarmıha gerilmesi emrini vermiştir. Şimdi Pilatus'un nasıl bir vali olduğunu çözümlemek suretiyle onun İsa'nın çarmıha gerilmesindeki rolünü ortaya koymaya çalışacağız.

İsa'nın dönemindeki Roma valisi Pilatus hakkında İnciller dışında Roma imparatorluğu adına çalışan Yahudi tarihçi Josephus'un eserlerinden bazı bilgiler edinmekteyiz. Bu bilgilere göre vali Pilatus, Judea bölgesinde valilik görevinde bulunan diğer tüm valilerden daha fazla görevde kalan son derece merhametsiz,

acımasız ve askeri olarak son derece zalim bir vali idi. Dahası o, Yahudiler arasında ortaya çıkan herhangi bir isyan veya protesto hareketini bastırmak için derhal askeri güç kullanmaktan hiçbir şekilde çekinmezdi.[61] Kendi gibi zalim bir imparator olan Tiberius döneminde valilik yapan Pilatus'un on yıllık valiliği Joseph bar Kayafas'ın başkahinliğiyle aynı döneme tekabül etmektedir. Vali Pilatus ve başkahin Kayafas'ın arasının son derece iyi olması nedeniyle o dönemde Roma idaresiyle Yahudiler arasında tam bir barış olmasa da siyasi açıdan bir yumuşama söz konusu idi. Yani Roma valisi Pilatus ile Yahudi başkahin Kayafas arasında dostluk ve işbirliği vardı. Hatta geç dönem Rabbinik geleneğinde hem vali Pilatus hem de başkahin Kayafas ahlaksız birer zalim olarak hatırlanmaktadır. Dahası vali Pilatus, Kudüs'de yeni bir su kemeri inşasının maddi finansmanını karşılamak için mabet hazinesine el koyunca bunu protesto eden Yahudileri katlettiği için zalim bir hırsız olarak karikatürize edilmiştir.[62]

İncillerde vali Pilatus ile ilgili nakledilen rivayetlere baktığımızda sunulan vali Pilatus imajının bu tasvire hiç uymadığını görürüz. Aksine İncillerin sunduğu vali Pilate imajı, İsa'yı başkahin Kayafas ve önde gelen Yahudi din adamlarının kendisine karşı negatif kampanya yapacağından koktuğu için çarmıha gerdirmek zorunda kalan merhametli ve müşfik bir yapı arz etmektedir. Roma valisi Pilatus'un huzurunda İsa'nın görünümünü tasvir eden İncil derleyicilerinin zahiri amacı, İsa'nın çarmıh cezasını hak eden bir suçlu olmadığını gözler önüne sermekti. Çünkü eğer İsa çarmıhı hak eden siyasi bir suçlu idiyse o zaman Roma yetkililer, onu ve taraftarlarını tehlikeli ve kanun dışı kimseler olarak görmede haklı çıkmış olurlardı. Böyle olunca da Hıristiyanlığın Roma vatandaşları arasında yayılması mümkün olmazdı. Kısaca İncil derleyicileri Hıristiyanların tabi oldukları ve yolundan gittikleri İsa'nın bir asi de-

[61] Josephus, *Antiquities*, 18.55-88.

[62] Mahlon H. Smith, "Gibson Agonies: Anatomy of a Nea-Manichean Vision of Jesus"; Legasse, *The Trial of Jesus*, ss. 62-65.

ğil, suçsuz yere idam edilen bir kurban olduğunu propaganda etmek suretiyle Roma vatandaşlarını kazanmayı ve bu şekilde de Hıristiyanlığı yaymayı hedeflemişlerdi.

İsa'nın vali Pilatus'un emriyle çarmıha gerilmesine rağmen, İncil derleyicilerinin sorumluluğu vali Pilatus'dan alarak Yahudilere transfer etmesinde "çile öyküsünün" derlendiği dönemde Kudüs bölgesinin idari yapısı ve buna bağlı olarak İsa'nın taraftarlarının içinde bulunduğu siyasi ortamın etkili olduğu ileri sürülmektedir. Dillendirilen bu argümana göre[63] çile öyküsü ilk olarak MS. 40'lı yıllarında aşağıdaki özel siyasi şartlar içinde oluşturulmuştur. (1) Çile öyküsünün oluşturulduğu yıllarda Romalılar artık atadıkları valiler aracılığıyla Yahudi yerleşim bölgelerini doğrudan kontrol etmiyorlardı. (2) Yahudi kral I. Herod Agrippa, Büyük Herod'un ölümünden beri kullanılmayan "Yahudilerin kralı" unvanını tekrar kullanmaya başlamıştı. Josephus'un belirttiğine göre kral "Agrippa Kudüs'e yaşamaktan hoşlandığı için genellikle orada yaşamayı tercih ediyordu. Halkının geleneklerine son derece bağlıydı. Yahudi şeraitinin temizlikle ilgili hükümlerini harfiyen yerine getirir ve emredilen kurban ibadetini her gün düzenli olarak yerine getirirdi".[64] (3) Başkahini Roma idaresi değil Yahudi kral Agrippa atamıştı. (4) Yaşanan bu gelişmelere İsa'ya inanan Yahudi kökenli kişiler içinde hiç de hayra alamet değildi. Çünkü Resullerin İşlerinde belirtildiği üzere Yahudi kral Agrippa, İsa'nın taraftarlarına karşı şiddet politikası gütmekteydi. İsa'nın kardeşi Yakup'u kılıçla öldürtmüş ve Yahudilerin bundan memnun kaldığını görünce Petrus'u da yakalatmıştı.[65] Sonuç olarak çile öyküsü böyle bir ortamda oluşturulduğu için İncil derleyicileri Romalıların kendileri için daha iyi olduğunu düşündükleri için İsa'nın ölümünün sorumluluğunu onlardan alarak Yahudilere yüklemişlerdir.

---

63 John Dominic Crossan & Jonathan L. Reed, *Excavating Jesus: Beneath the Stones Behind the Texts*, SanFrancisco: Harper Collins, 2001, s. 269.

64 Josephus, *Jewish Antiquities*, 19:331.

65 Resullerin İşleri 12:1-3.

Hiçbir İncil rivayeti, İsa'nın Roma idaresinde gözaltında olduğu süre boyunca gerçekte ne olduğu konusunda tanıklık edecek İsa'nın herhangi bir taraftarının olduğuna inanmamız için herhangi bir neden sunmamaktadır. Muhtemelen bu dönemle alakalı çeşitli İncillerdeki detaylar, tüm niyetleri İsa'nın herhangi bir siyasi suçtan tamamıyla berî olduğunu göstermek /ispatlamak olan ilk dönem Hıristiyan apolojetiklerinin kendi kurguları sonucu ürettikleri şeylerdir. İlk dönem okuyucusuna İsa'nın suçsuzluğu kararını naklet-mek için İncil derleyicilerinin kullandıkları retorikal yöntem, İsa'nın suçsuzluğunu bizzat Roma valisi Pilatus'un ağzından okuyucuya duyurmaktı.[66] Matta, Luka ve Yuhanna İncilleri, bu kararı İsa'nın suçsuzluğu deklarasyonunu daha da kuvvetlendirmek için farklı sahnelerle desteklemişlerdir. Matta'da vali Pilatus'u peşinen İsa'nın suçsuzluğu konusunda uyaran hanımı ile arasında geçen özel bir konuşmaya verilmektedir. Hatta Matta'nın ifadesine göre bu uyarma neticesinde Pilate halkın huzurunda bir kap su alarak ellerini yıkar ve bu şekilde sembolik olarak İsa'nın günahından beri olduğunu tüm kamuoyuna göstermek ister.[67] Luka İncilinde ise Pilatus, İsa'yı yargılanmak üzere o sıralar Kudüs'te bulunan Galile bölgesinin valisi Herod Antipas'a gönderir. Daha önce Vaftizci Yahya'yı idam etmede tereddüt etmeyen Herod İsa'nın idam edilmesi konusunda gönülsüz davranır ve onu tekrar Pilatus'a geri gönderir.[68] Yuhanna İncilinde ise vali Pilatus ile İsa arasında geçen özel bir konuşmaya ve bu konuşmada İsa'nın valiye dünyevi güç için hiçbir arzu taşımadığını ve kendisini valiye teslim edenlerin günahının valinin günahından çok daha büyük olduğunu söylediği iddialarına yer verilmektedir.[69]

Dört kanonik İncil'in İsa'nın idamında vali Pilatus'un rolü ile ilgili verdiği bu bilgileri bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiği-

[66] Bkz., Markos 15:14.
[67] Bkz. Matta 27:19-24.
[68] Bkz., Luka 23:7-11.
[69] Bkz., Yuhanna 18:28-37; 19: 11.

mizde onların tarihsel olarak vuku bulup bulmadıklarına şu dört nokta dikkate alınarak karar verilmelidir: (1) İncil derleyicileri rapor ettikleri şeylerde birbirleriyle görüş birliği içinde değillerdi; (2) iddia edilen muamelelerin çoğu gerçekten halkın gözü önünde vuku bulmuş olabilir; (3) hatta halkın gözü önünde vuku bulduğu iddia edilen eylemler doğrudan o olayların görgü tanıklarından ziyade geçmiş hakkında bilgi veren Hıristiyan apolojetiklerin kendi kurgusu olabilir; (4) zira yukarıda da ifade ettiğimiz gibi İsa, Roma idaresinin gözetiminde iken hiçbir taraftarının orada olmadığı kuvvetle muhtemeldi.

İsa'nın İdamı

İncillerin bildirdiğine göre İsa, 15 Nisan Cuma günü iki adi suçlunun ortasında Kudüs şehrinin dışında Golgota denen bölgede ellerinde ve ayaklarından çarmıha çivilenerek idam edilmiştir. Kaynaklara göre İsa'nın canı Sebt/Cumartesi yasağının başlamasına bir süre kala çıktı ve toplumda nüfuzlu olan ve İsa'ya sempati duyan hatta onun gizli taraftarı olduğu ileri sürülen Armatyalı Yusuf tarafından validen alınarak kaya bir mezara hemen defnedilmiştir. Bütün bu olaylar yaşanırken, taraftarları sıranın kendilerine geleceğinden korktukları için etrafa dağılıp saklanmışlardı.

İnciller İsa'nın idam anını anlatırken Eski-Ahitten alındıladıkları pek çok rivayete ver vermektedirler. Örneğin Markos 15:24'de yer alan askerlerin İsa'nın elbiselerini kendi aralarında paylaştırmaları ve bunun için de kura çekmeleri ifadesi Mezmurlar 22:18'den; Markos 15:29'da yer alan olay yerinde geçenlerin başlarını sallayarak İsa'ya küfretmeleri Mezmurlar 22:7'den; Markos 15:34'deki İsa'nın canının çıkması esnasında "Tanrım Tanrım beni niçin terk ettin" şeklindeki sitemi Mezmurlar 22:1'den nakildir. Eski-Ahitten yapılan bu nakillerden dolayı gerçekte hangi unsurların idam anına ait olduğunu bilmek mümkün görülmemektedir.

Çile Öyküsünde Yer Alan Kurgusal İfadeler

İsa'nın çarmıha gerilmeden önceki son haftasını anlatan çile öyküsünde yukarıda naklettiğimiz olaylara ve Eski-Ahit ifadelerine ilaveten tamamıyla ilk Hıristiyan toplumu içinde kurgulanan ve İncil derleyicileri tarafından eserlerine nakledilen bir dizi ifade de yer almaktadır. Bunların başında havari Yudas İskaryot'un İsa'ya ihaneti gelmektedir. Öyküye göre Yudas, başkahin ile anlaşarak 30 dirhem karşılığında İsa'nın yerini onlara söylemiş ve onu yakalamaya geldiklerinde de öpmek suretiyle İsa'yı ele vermiştir. Bu öykünün tarihsel değeri üzerinde araştırmalar yapan Yeni-Ahit uzmanlarına göre Yudas'ın hayal mahsulü bir kişi mi yoksa gerçek bir şahsiyet mi olduğunun tespitinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca onlara göre başkahin ve yetkililerin aktif olarak gezginci vaizlik yapan ve etrafında kalabalıklar toplayan İsa'yı teşhis etmek için başka birine ihtiyaç duymaları olağan dışıdır. Çünkü İsa, kalabalıklar tarafından kendisine tanınan ve kendisine hayranlık duyulan umumi bir figürdü. Böyle bir şahsiyetin Yahudi yetkililer tarafından tanınmıyor olması ihtimal dışıdır. Burada şöyle bir senaryo akla gelebilir. İsa, mabet bölgesinde yaptığı eylemler ve söylediği sözlerde dolayı siyasi bir suç işlediğinin farkındaydı ve yetkililer tarafından tutuklanıp cezalandırılmaktan korktuğu için havarileriyle birlikte şehir dışına gidip orada saklanmıştı. İşte Yudas da Yahudi yetkililerle anlaşarak onlara İsa'nın saklandığı yeri bildirmiştir. Nitekim Yuhanna 11:53-57'de İsa'nın başkahin ve adamlarının kendisini öldürmek için çalıştıklarını sezince taraftarlarıyla Efrahim denen çöle yakın bir yere gittiğini ve 18: 1-3'de de Yudas'ın Yahudi yetkilileri İsa'nın taraftarlarıyla gizlice buluştuğu Kidron vadisinin ötesindeki Getsemani bahçesine götürdüğü ifade edilmektedir. Kurguladığımız senaryo ile Yuhanna İncilindeki bu ifadeleri bir araya getirdiğimizde Yudas'ın İsa'yı ele vermesiyle ilgili şu sonuca varabiliriz. İsa, Yahudi yetkililerin Roma valisi ile işbirliği içinde kendisini tutuklayıp cezalandıracağını anlayınca Kudüs dışına çıkıp saklanmış ve taraftarlarıyla gizlice görüşmeye başlamıştı.

Yahudi yetkililer onun yerini bulmak için havarilerinden Yudas ile veya onun yerini bilen başka bir kimseyle anlaşarak ondan İsa'nın yerini öğrenmişlerdir. Dolayısıyla havari Yudas'ın veya başka birinin İsa'yı ele vermesi olayı tarihseldir. Ancak, mabet polisinin yakalamak için İsa'nın gizlendiği yere baskın yapınca Yudas'ın İsa'yı öpmek suretiyle kimliğini teşhir etmesi tarihsel değil Markos'un kendi kurgusudur.[70]

Markos İncili kaynak olarak kullanılarak derlenen Matta İncili Yudas'ın İsa'yı ele verdikten sonra yaptığından pişman olduğunu ve kendini öldürdüğünü rapor etmektedir. Öyküye göre Yudas, İsa'yı ele vermesi karşılığında başrahipden aldığı otuz gümüş sikkeyi geri vermiş ve daha sonra da kendini asmıştır. [71] Resullerin İşlerinde de Luka, İsa'yı ele vermesi karşılığında aldığı parayla Yudas'ın bir arazi satın aldığını; müteakiben yere düştüğünü, karnının yarılıp tüm bağırsaklarının dışarı döküldüğünü ifade etmektedir.[72] Matta'nın, Yudas'ın İsa'yı ele verdiği için pişman olup ken-

---

[70] Robert Funk, & The Jesus Seminar, *The Acts of Jesus: The Search for the Authentic Deeds of Jesus*, SanFrancisco: HarperCollins, 1998, s.145. İsa'nın Yudas veya bir baklası tarafından ele verilmesi olayı muhtemelen Eski-Ahit'in II. Samuel kitabında kral Davut'un oğlu Avşalom kendisine karşı isyan ettiğinde Kidron vadisini geçip Zeytin Dağına kadar kaçması ve burada sadece isyan hareketini başlatan oğlu tarafından değil aynı zamanda bir zamanlar danışmanı olan ve daha sonra Avşalom'un tarafına geçen Ahithophel tarafından da ihanete uğramasını anlatan II. Samuel 15-17'den esinlenerek kompoze edilmiştir. Kral Davut ve İsa ilişkisiyle ilgili bkz., Funk, *The Acts of Jesus*, ss. 150-151.

[71] Bkz., Matta 27:3-10. Matta'nın raporuna göre Yudas yaptığına pişman olup başkahin ve adamlarından aldığı paraları geri verince başkahin İsa'nın kanının bedeli olan bu paraların tekrar hazineye konamayacağını ifade etmiş ve bunun üzerine paralarla yabancılar için mezarlık olarak kullanılmak üzere bir arazi satın alınmıştır. Eski Ahit kitapları incelendiğinde Matta'nın bu olayı kompoze ederken Zekeriya 11:12-13'den esinlendiği görülür. "…Onlarda ücret olarak otuz gümüş verdiler. Rab bana, "Çömlekçiye/hazineye at dedi Böylece bana biçtikleri yüksel değerin karşılığı olan otuz gümüşü alıp Tanrının tapınağındaki hazineye attım".

[72] Resullerin İşleri 1: 18.

dini asmasını II. Samuel 17:5-19, 23'de anlatılan kral Davut'a ihanet eden danışmanı Ahitofel'in verdiği öğütün Avşalom tarafından reddedilip onun yerine Huşay'ın öğüdünün kabul edilmesi üzerine kendini asmasından esinlenerek İnciline dahil ettiği kuvvetle muhtemeldir.

Çile öyküsünün bazı ifadeleri açıkça Yahudiler aleyhine dikte ettirilmiş polemiklerden oluşmaktadır. Ayrıca bu öyküde İsa'nın yakalanması ve idamı ile ilgili tüm suç Yahudilere atfedilerek Roma Valisi Pilatus'un suçsuzluğu ispat edilmeye de çalışılmaktadır. Yine İsa'nın tüm Yüksek Kurul üyelerinin huzurunda yargılanması, mezarının başına nöbetçiler dikilmesi gibi anlatılar da tarihsel değil de ilk Hıristiyan toplumunun kendi kurgularından başka bir şey değildir.

Yüksek Kurul üyesi nüfuzlu Aramatyalı Yusuf'un İsa'nın çarmıhtaki cesedini vali Pilatus'dan alarak yaptırdığı kaya bir mezara gömmesi öyküsü de tarihselci araştırmacılara göre Markos'un kendi kurgusudur. Çünkü bu araştırmacılara göre İsa'nın toplumda nüfuz sabi kişiler arasında dostları yoktu. Markos İnciline göre Armatyalı Yusuf Sanhedrin'in saygın bir üyesiydi ve Tanrının krallığını ümitle beklemekteydi. Yusuf, valiye giderek İsa'nın cesedini istemiş ve valinin izniyle cesedi çarmıhtan alarak bir beze sarmış ve kayadan oyulmuş bir mezara koyarak kayanın girişine de cesedin çalınmasını önlemek için büyük bir taş koymuş.[73] Markos İncili baştan itibaren incelendiğinde Markos'un kendisinin kurguladığı bu hikayeyle çeliştiği görülür. Çünkü o daha önce Yüksek Kurul'un tüm üyelerinin İsa'yı ölüm cezasına çarptırdığını ve muhtemelen Aramatyalı Yusuf'un da bu kararı verenler arasında olduğunu okuyucusuna bildirmektedir.[74] Ancak Eski-Ahit'in *Tensiye* kitabında yer alan şu ifadeyi teyit edecek şekilde Yusuf, İsa'yı defnetmektedir "Eğer bir adam günahtan ötürü ölüm cezasına çarptırılıp öldürülür ve ölüsü

[73] Bkz., Markos 15:42-47.

[74] Markos 14:64.

ağaca asılırsa, ölüyü gece ağaçta asılı bırakmamalısınız. O gün kesinlikle gömmelisiniz. Asılan kişi Tanrı'nın laneti altındadır. Tanrınız Rabbin size mülk olarak vereceği ülkeyi kirletmeyeceksiniz".[75] Çarmıha gerilerek idam edilen kişinin halk arasında gösterimi suçlunun ailesi ve yakın çevresine utanç vermek içindi. Ancak Yahudi şeraitine göre bu gösterimin bazı sınırları vardı. Örneğin ölünün cesedi bir günden fazla teşhir edilemezdi. Cesedin güneşin batımından önce mutlaka defnedilmesi gerekiyordu.

Çile öyküsünde Aramatyalı Yusuf, diğer suçluların söz konusu olduğu yerde ölünün cesedi ile ilgili Yahudi şeriatının uygulayıcı olarak değil de İsa'nın bir dostu/arkadaşı olarak tasvir edilmektedir. Matta İncilinde ise Yusuf, Yüksek Kurul üyesi olarak değil de zengin bir kişi ve İsa'nın öğrencisi olarak tanımlanmaktadır.[76] Luka İncili ise Yusuf'un Yüksek Kurul üyesi olduğunu ancak İsa'nın idamı yönündeki kurul kararına katılmadığını ifade etmektedir.[77] Yuhanna İncilinde ise Yusuf'un Yahudilerden korktuğu için İsa'ya gizli olarak iman eden bir kişi olduğu kendisine İsa'yi defni esnasında Nikodim adlı biri tarafından yardım edildiğini ifade etmektedir.[78]

Matta ve Petrus'un eserlerinde İsa'nın öğrencileri cesedini çalıp sonra da onun ölümden dirildiğini iddia etmemeleri için bir manga Roma askerinin mezar alanını güvenlik altına aldığını rapor etmektedir.[79]

İsa'nın Roma valisi Pilatus tarafından yargılanması esnasında valinin hanımın İsa ile ilgili gördüğü rüyada Matta'nın kendi kur-

---

75 Tensiye, 21:22-23.

76 Bkz., Matta, 27:57-60.

77 Bkz., Luıka 23:51.

78 Bkz., Yuhanna 19:38-39. Nikodim adlı ilk defa Yuhanna 3'de korkudan İsa'ya gece gelen bir yalvaran biri olarak geçmektedir. Tıpkı Aramatyalı Yusuf gibi o da meslektaşlarını dinlemeden bir adamı/İsa'yı yargılamamaları konusunda uyaran Yahudi otoritelerinden biridir.

79 Bkz., Matta 27: 62-65; Petrus 8:1-6.

gusundan başka bir şey değildir. Matta'nın kurgusuna göre valinin hanımı rüyasında İsa'dan dolayı bazı sıkıntılar çeker ve bunun üzerine kocasının yanına giderek İsa'nın suçsuz olduğunu ve onu salıverilmesini ister. Vali, hanımının bu isteği üzerine İsa'yı serbest bırakmak ister. Ancak Yahudi ileri gelenlerinin ısrarla İsa'nın çarmıha gerilmesini talep etmesi üzerine elinden bir şey gelmeyen Pontus Pilate çaresizlik içinde bir kap su alarak kalabalığın önünde ellerini yıkar ve İsa'nın ölümünden kendisinin sorumlu olmadığını söyler.[80]

Markos İncilinde İsa canını teslim ederken mabedin perdesinin ortadan ikiye ayrılması[81] öyküsü de kurgudan başka bir şey değildir. Matta bu öyküyü kayaları parça parça eden ve mezarlar alt-üst eden bir depremin olduğunu; salih kişilerin cesetlerinin dirildiğini ve şehirdeki kalabalıklara göründüğünü söyleyerek genişletir.[82] Funk'a göre İncil derleyicilerinin bu kurguları şüphesiz ki Hıristiyan savunmacılığının ve propagandasının birer parçalarıydı.[83]

İsa'nın önce başkahin sonra da vali Pilatus tarafından yargılanmasına ilaveten Luka İncili onun muhtemelen Fısıh için o sıralarda Kudüs'de bulunan Herod Antipas tarafından da yargılandığını rapor etmektedir.[84] Markos, Matta ve Yuhanna bu olaydan haberdar görünmemektedir. Ancak Petrus İncili de Herod'un o dönemde Kudüs'te olduğunu ve İsa'nın yargılanmasına katıldığını ifade etmektedir.

İsa'nın çarmıha gerilmeden önceki yaşamını konu alan "çile öyküsü" ile ilgili buraya kadar ifade ettiklerimizi bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiğimizde onun kökeni ile ilgili nasıl bir sonuca varabiliriz sorusu gündeme gelmektedir. Bu bağlamda yanıtlanması

80 Matta, 27: 19-24.
81 Markos, 15:38.
82 Matta 27:51-52.
83 Funk, Honest to Jesus, s. 236.
84 Bkz., Luka, 23:6-16.

gereken temel soru çile öyküsünün tarihsel mi yoksa kurgusal mı olduğudur.

Dört kanonik İncilden yaptığımız nakilleri göz önüne aldığımızda tek tek olaylarla ilgili yapılan nakiller detaylarda birbirinden oldukça farklı olmasına ve onların sırasının sabit olmamasına rağmen temel olaylarda dört İncil arasında dikkate değer görüş birliği vardır. Bu bağlamda en çok dikkat çekici şey, onların bu görüş birliğinin Markos İncilinin sona erdiği yerde son bulmasıdır. Bilindiği üzere Markos İncili ilk İncil olduğu için ondan sonra yazılan Matta ve Luka İncilleri onu kaynak olarak kullanmışlardır. Bu nedenle bu İncilden yapılan nakillerde tüm İnciller görüş birliği içindedir. Markos İncili, Mecdeli Meryem'in İsa'nın mezarına gitmesi ve mezarı boş bulması öyküsüyle son bulmaktadır. İşte bu noktadan itibaren diğer İncillerin derleyicileri kendi bakış açılarına göre farklı yollar izleyerek İsa'nın ölümde dirilişi ve taraftarlarına görünüşü ile ilgili birbirinden farklı bilgiler vermektedir.

Çile öyküsü içinde yer alan ve tüm İncillerin hemfikir olduğu olayları şu şekilde sıralayabiliriz: (1) İsa'nın Kudüs'e girmesi, (2) Mabette bazı olaylara sebebiyet vermesi, (3) Önde gelen Yahudi din adamları (başkahin ve adamları) İsa'nın aleyhine girişilen kumpas hareketi, (4) Yudas İskaryot'un İsa'ya ihanet ederek onu ele vermesi, (5) İsa'nın havarileriyle yediği son akşam yemeği, (6) İsa'nın tutuklanması, (7) Petrus'un İsa'yı inkarı, (8) İsa'nın Yüksel Kurulun önüne çıkarılması, (9) İsa'nın Roma Valisi Pontus Pilatus'un huzuruna çıkarılması, (10) İsa ile alay edilmesi, (11) İsa'nın çarmıha gerilerek idamı, (12) İsa'nın ölümü, (13) İsa'nın Gömülmesi ve (14) İsa'nın mezarının boş bulunması.

Yeni-Ahit yazıları içerisinde dört kanonik İncilin dışında bu olayların bu sıra dahilinde yer aldığı başka bir kaynak yoktur. Pavlus, mektuplarında İsa'nın ölümü ve yeniden dirilmesine göndermede bulunmaktadır. Ancak o bunu yaparken onların nasıl vuku bulduğu konusuyla ilgilenmemektedir. Onun ilgilendiği şey söz

konusu olayların Hıristiyanlar için teolojik anlamıdır. Örneğin Pavlus İsa'nın tutuklanması hakkında bilgi vermeden onun tutuklandığı gece havarileriyle yediği son akşam yemeğinde sofradaki ekmeği kırarak bu benim bedenimdir ve şarap kasesini alarak bu benim kanımdır diyerek onu onlarla paylaştığını ve onlara kendisinin ölümünden sonra bu olayı yaşatmalarını söylediğini nakletmektedir.[85]

Yeni-Ahit araştırmacıları dört kanonik İncil dışında diğer Hıristiyan kaynaklarının çile öyküsünden bahsetmemesini onda zikredilen olayların ilk Hıristiyan toplumu tarafından yeterince bilinmemesine bağlamaktadır. Örneğin söz İncilleri olarak kabul edilen ne Q İncili ne de Tomas İncili[86] çile öyküsünde zikredilen olaylara yer vermektedir.

19. yüzyılın sonlarında Martin Kahler İncillerin aslında uzun girişler ihtiva eden çile rivayetleri olduklarını ileri sürmüştü. [87] Ancak onun bu argümanı modern araştırmacılar tarafından tam tersine çevrilmiştir. Zira bu modern araştırmacılara göre İnciller çile ekiyle kıssalar, kısa ve özlü özdeyişler, sembolik eylemler ve mucizevi iyileştirmelerden ibaret eserlerdir. Araştırmacılar çile öyküsünün

---

[85] Bkz., I. Korinliler, 11:23-26.

[86] İsa'nın idamı ile ilgili Toma İncilinde sadece şu ifadelere yer verilmektedir: "Her kim anne ve babasından nefret ederse benim öğrencim olamaz. Her kim erkek ve kız kardeşlerinden nefret eder ve çarmıhı benim taşıdığı gibi taşırsa bana layık olmayacaktır. (Tomas 55). Q İncilinde de çarmıha şu şekilde göndermede bulunulmaktadır:"Çarmıhınızı taşımadıkça ve benim ardımca gelmedikçe benim öğrencilerim olamazsınız" (Luka 14:27). Bu iki ifade de İsa'non ölümüne doğrudan değil de örtülü bir şekilde dolaylı bir göndermede bulunulmaktadır. Funk'a göre bu ifadeler şu şekilde mecazi olarak da algılanabilir: "Anne ve babayı yüz üstü bırakmak/terk etmek kişinin ölümüne sebebiyet veren ağır ve ıstırap veren bir çarmıh taşımak gibidir". Dahası Funk'a göre ne Tomas ne de Q İncilinde çarmıh sembolü İsa'nın ölümüyle irtibatlı bir kurtuluşun sembolü olarak kullanılmaktadır. Funk, *Honest to Jesus*, s. 238.

[87] Bkz., Martin Kahler, The So-Called Historical Jesus and the Historic Biblical Christ, Philadelphia: Fortressn Pres, 1964.

kökeni probleminin çözümü konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. İsa'nın ölümü, gömülmesi ve ölümden dirilmesi hakkında ilk Hıristiyan cemaatinin tebliği, ilkin onun idamıyla alakalı birkaç izole anekdotla tamir edilmiştir. Bultmann çile öyküsünün başlangıçta beş temel unsurdan oluştuğunu düşünmektedir. Bunlar, İsa'nın tutuklanması, yargılanması, çarmıha gerilmek üzere Gogota'ya götürülmesi, idamı ve ölümüdür.[88] Helmut Koester hocası Bultmann'ı izleyerek çile öyküsünün, Markos, Petrus ve Yuhanna'nın birbirinden bağımsız üç yazılı versiyonunu ortaya koyan sözlü bir versiyonunu gündeme getirmiştir.[89]

Ancak ne yazık ki araştırmacılar, mevcut kaynaklardaki anekdotların silsilesini/sırasını belirleyerek ortaya koyamamakta veya diğer bir ifadeyle bu hipotetik nakillerin İnciller yazıya geçirilmeden önceki sözlü kültürün hakim olduğu dönemde nasıl nakledildiğini izah edememektedirler. Bu konuda John Dominic Crossan şu hipotezi ileri sürmüştür: Bazı ilk dönem Hıristiyan alimler veya diğer bir ifadeyle İncil derleyicileri ilk çile öyküsü rivayetini 50'li yıllarda oluşturmuş ve oluşturulan bu ilk rivayette onun çarmıh İncili olarak adlandırdığı Petrus İnciline yerleştirilen bir rivayette korunmuştur. Çarmıh İncili oldukça mitolojik bir versiyondur. Bu İncil'e göre İsa'nın cesedi mezardayken gökten iki adam inmiş; mezarın önündeki kaya kendi kendine yuvarlanmış; iki adam aralarında bir üçüncü şahsı taşıyarak mezardan dışarı çıkmış; iki adamın başları göğe değiyormuş fakat üçüncüsünün ki ise göğü bile aşıyormuş. [90]

---

88 Rudolf Bultmann, *History of the Synoptik Tradition*, New York: Harper, 1963, s. 279.

89 Helmut Koester, *Ancient Christian Gospels: Their History and Development*, Philadelphia: Trinity Pres International, 1990, ss. 219-220.

90 John Dominic Crossan, *The Cross That Spoke: The Origin of the Passion Narrative*, San Francisco: Harper & Row, 1988 naklen Funk, *Honest to Jesus*, s. 239.

İsa'nın Çarmıha Gerilmesi Sorumluluğu Kime Aittir?

Ancak Markos'a ve onu kaynak olarak kullanan Matta ve Luka'ya göre her ne kadar Pontus Pilate, İsa'yı Yahudilerin kralı olmakla suçlayarak idama mahkum etse de onu idam etme konusunda gönüllü değildi. Hatta, Matta İnciline göre vali Pilate sadece İsa'yı suçsuz olarak mütalaa etmekle kalmamış zorunluluk nedeniyle onun idamına hükmedince sorumluluğu kabul etmediğini göstermek için halkın gözü önünde ellerini suyla yıkamıştır.

Görüldüğü üzere İsa'yı çarmıha germe sorumluluğu Matta İncili tarafından Roma valisinden alınarak Yahudilere yüklenmektedir. Hatta daha da ileri gidilerek bu sorumluluğun sadece o dönemin Yahudileri üzerine değil onların çocukları üzerine de olduğu ifade edilmektedir. [91] Bu noktada Matta'nın niçin İsa'nın idamı sorumluluğunu tamamıyla Romalılardan alarak Yahudilere yüklediği sorusu gelmektedir. Bu soruya birden fazla yanıt verilebilir. Ancak kanaatimize göre bu sorunun cevabını genel olarak Hıristiyanlığın yayıldığı toprakların durumunda ve özel olarak ise Matta İncilinin yazıldığı toplumun içinde yaşadığı şartlarda aramak gerekir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere İsa sonrası dönemde Antakya bölgesinde şekillenen günümüz Hıristiyanlığı, Roma İmparatorluğunun hakim olduğu bir bölgede yayılmıştır. Bu bağlamda erken dönem Hıristiyan hareketinin gelişmesinde onun Roma İmparatorluğu içindeki durumu son derece önem arz etmekteydi. Çünkü görünüşte Hıristiyanlar, Roma yönetimi tarafından siyasi bir isyancı olarak görüldüğü için çarmıha gerilerek idam edilen siyasi bir suçlunun taraftarları konumundaydı. Eğer durum gerçekten böyle idiyse bu hareketin siyasi olarak tehlikeli görülmesi gerekiyordu. İşte Hıristiyanlar, Roma idaresi tarafından siyasi açıdan tehlikeli görülmemek için yeni arayışlara girdiler. Bunu yaparken de onların İsa'nın Roma idaresi tarafından çarmıha gerildiği inkar etmeleri mümkün olmadığı için onu peşinen kabul etmek zorunda kalmışlar ancak çarmı-

[91] Bkz., Matta 27:24-25.

hın sorumluluğunu Roma idaresinden alarak Yahudilere yüklemişlerdir. Bu bağlamda Roma valisi Pilates'un aslında İsa'nın suçsuz olduğuna inandığı ve onu serbest bırakmanın yolunu aradığını ancak Yahudi başkahin Kayafas ve Yahudi toplumunun önde gelenlerinin Roma Kralı Sezar nezdinde aleyhine siyasi bir suçluyu cezalandırmadığı şeklinde kampanya yapacaklarından korktuğu için İsa'nın çarmıha gerilmesi emrini verdiği yüksek sesle dillendirilmiştir. Hatta bazı ilk dönem Hıristiyan yazarları Pilatus'un, İsa'nın kanından sorumlu olmadığı konusunda o kadar ileriye gitmiş ki onun bir aziz olduğunu ileri bile sürmüştür. İlk Hıristiyan cemaati bu şekilde sorumluluğu Romalılardan alarak Yahudilere yüklemekle kendilerinin siyasi bir isyancının taraftarları olmadığı ve dolayısıyla da Roma idaresi için tehlikeli olmadıkları izlenimini vermeye çalışmışlardır.

İsa'nın çarmıha gerilmesinin Romalılardan alınarak Yahudilere yüklenmesinin bir diğer önemli nedeni de İncillerin derlendiği yıllarda (MS. 70-90) İsa'nın taraftarı olanlarla Ortodoks Yahudiler ve Yahudi Hıristiyanlarla Gentile Hıristiyanlar arasında da gittikçe artan şiddetli çatışmalardır. Bilindiği üzere İsa döneminde ona tabi olanlarla Ortodoks Yahudiler, özellikle de Yahudi din adamları arasında yer yer geçimsizlikler ve çatışmalar olmaktaydı. Ayrıca Yahudi din adamlar İsa'nın öğretisinden oldukça rahatsızlık duyuyorlardı. Bu nedenle de onun ve hareketinin sindirilmesi ve sona erdirilmesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu nedenle İsa'nın çarmıha gerilmesi sorumluluğunun Romalılardan alınarak Yahudilere verilmesi merkezi Yahudiliğe karşı ilk Hıristiyan cemaatinin elini güçlendirmekteydi.

Sonuç olarak İncil yazarlarının ve erken dönem Hıristiyan alimlerinin İsa'nın idam edilmesi sorumluluğunu Romalılardan alarak Yahudilere yüklemesi tabir yerindeyse bir taşla iki kuş vurma anlamına geliyordu. Çünkü bu şekilde bir taraftan Romalıların gözünde İsa'nın siyasi bir isyankar ve suçlu olmadığı ve onun taraftarlarının da Roma idaresi için tehlikeli olmadığı mesajı verilerek Hı-

ristiyanlığın serbestçe yayılması sağlanırken diğer taraftan da suç Hıristiyanların hasmı olan Yahudilere yüklenerek aleyhlerine menfi propaganda yapılmış oluyordu. Bu yorumla Yahudilerin hiçbir şekilde İsa'nın ortadan kaldırılması konusunda etkili olmadıklarını ima etmek istemiyoruz. Bizim burada üzerinde durduğumuz temel konu İsa'nın, kim tarafından tutuklandığı, yargılandığı ve hangi suçla suçlanarak çarmıha gerilerek idam edildiğidir. Yoksa Yahudileri temize çıkarmak değil. 0

Değerlendirme

Buraya kadar ayrıntılı bir şekilde analiz ettiğimiz "Çile Öyküsü"nü tarihsel perspektiften değerlendirdiğimizde şu sonuçlara varabiliriz: (1) Bu öyküde yer alan rivayetlerin önemli bir bölümünün İncil derleyicilerinin İsa ile ilgili kendi beklentilerinin ürünü olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zaten bu öyküde anlatılan olayların görgü tanığı da yok gibidir. Çünkü İsa, mabet polisi ve Roma askerlerinin ortaklaşa düzenledikleri bir operasyon sonucu siyasi bir suçlu olarak yakalanınca onun erkek taraftarları sıranın kendilerine gelmesinden korktukları için doğal olarak İsa'yı terk etmiş ve kaçmışlardı. Sadece annesinin de içinde bulunduğu bir kaç kadın taraftar uzaktan olayları izlemişlerdi. Dolayısıyla kamuoyu önünde olan olayların görgü tanığı sadece bu kadınlardı. İsa'nın Gethsemane denen yerde dua etmesi, başkahin Kayafas ve Yüksek Kurul üyelerince yargılanması, vali Pontus Pilate'nin huzuruna çıkarılması gibi kamuoyu önünde olmayan olayların ise hiçbir görgü tanığı yoktu.

(2) Bu nedenle İncil derleyicileri eserlerini kaleme alırken İsa'nın niçin tutuklanıp çarmıha gerildiğini izah edebilmek için Eski-Ahit'in kitaplarından ipuçları elde etmeye çalışmışlardır. Eski-Ahit'in özellikle ileride vuku bulması öngörülen bir takım kehanetlere yer veren -Mezmurlar, Zekeriya, İşaya- gibi kutsal metinleri İncillerdeki çile öyküsünün oluşmasında son derece etkili olmuştur. Zira İsa'nın başına gelen olaylar üzerinde tefekkürde bulunan taraf-

tarları bu olayların niçin olduğunu kendi kendilerine sormuş ve bu sorunun yanıtını da Eski-Ahit kitaplarında aramışlardır. Bu çerçevede Eski-Ahitte İsa'nın tutuklanması, yargılanması ve idamını çağrıştıracak bir takım kehanetler aramaya koyulmuşlardır. Elde ettikleri bulgular onları İsa'nın başına gelen olayları Tanrının önceden takdir ettiği sonucuna götürmüştür. İşte onların bu aramaları sonucunda Eski-Ahitten elde ettikleri bulgular "çile öyküsünü" şekillendirmiştir.

(3) Dört kanonik İncil ile Petrus İncilinde geçen çile öyküsü incelendiğinde aslında hepsinin aşağı yukarı nispeten birbiriyle uyuştuğu görülür. Bu durum çile öyküsünün beş versiyonunun aslında tek bir kaynaktan türediğini göstermektedir. Bu kaynak da bu versiyonlardan biri muhtemelen Markos'un versiyonu olabileceği gibi artık mevcut olmayan hipotetik bir kaynak da olabilir. Eğer, Markos versiyonu orijinal kaynak olarak görülürse ki elimizdeki kaynaklara bunu gösteriyor o zaman çile öyküsünde İsa'nın başına geldiği rivayet edilen olaylar, meydana gelmesinden yaklaşık 40 yıl gibi çok uzun bir süre sonra kayda geçirilmiştir. Bu durumda bizi olayların üzerinden uzunca bir süre geçmesi, bire bir görgü tanıklarının olmaması, Eski-Ahit söylemlerinin ve İsa sonrası dönemde gelişen teolojik zihniyetin öykünün sınırlarının ve detaylarının belirlenmesinde son derece etkili olduğu sonucuna götürmektedir.

(4) Çile öyküsünün muhtevası o dönemin olaylarıyla ilgili bilgi veren Hıristiyan olmayan kaynaklarla paralel olarak incelendiğinde onda bazı tarihsel bilgilerin olduğu görülür. Bunların başında da Yahudi tarihçi Josephus ve Romalı tarihçi Tacitus'un naklettiği üzere vali Pontus Pilate döneminde (MS. 26-36) yetkililerce idam edilen İsa adlı bir şahsın olduğu bilgisidir. İkinci tarihsel bilgi, dönemin başkahini Kayafas ve bazı yüksek rütbeli din adamlarının vali Pilate ile işbirliği içinde İsa'nın yakalanmasında, kamu huzurunu bozan siyasi bir suçlu olarak yargılanması ve idamında aktif rol oynadıkları hususudur. Üçüncü tarihsel bilgi İsa'nın yakalanmasından sonra erkek taraftarlarının sıranın kendilerine gelmesinden korktukları

için İsa'yı yüzüstü bırakarak kaçıp gizlenmeleridir. Dördüncü tarihsel bilgi İsa'nın, Roma kanunlarına göre devlete isyana teşebbüs edenlere verilen çarmıh cezasıyla cezalandırılmış olmasıdır. Roma geleneğinde devlete isyan eden kişiler şehir dışına çıkarılıp kamuoyu önünde önce iyice bir kamçılanmakta ve daha sonra da elleri ve ayaklarından çarmıha çivilenmekteydi.

(5) İsa'nın ölümüyle ilgili tüm suçun Yahudilere atfedilip vali Pilatus nezdinde Romalıların İsa'nın ölümünden sorumlu olmadığı yönündeki İncil rivayetleri aslında İsa'nın suçsuz olarak idam edildiğini göstermek ve Hıristiyanlığın Roma topraklarında daha rahat yayılmasına imkan vermek için ilk Hıristiyan toplumunun propagandasından başka bir şey değildir.

Hz. İsa'nın tutuklanması, yargılanması ve çarmıha gerilmesiyle ilgili İncil rivayetlerini tarihsel açıdan değerlendirdiğimiz bu yazımızda kısaca şu kanaate varmış bulunuyoruz: Hıristiyan kaynaklarına göre İsa, dört kanonik İncil rivayetlerinin ve onlara dayanılarak geliştirilen geleneksel Hıristiyan düşüncesinin ortaya koyduğu gibi tüm insanlığın günahlarına kefaret olarak suçsuz bir şekilde çarmıha gerilerek idam edilmiş bir kurban değildir. Aksine o yaptığı vaazlarla döneminin Yahudi otoritelerinin tepkisini çekmiş; mabet bölgesinde yaptığı eylemler ve mabedin akıbetiyle ilgili söylediği sözlerden dolayı sadece bölgenin huzur ve sükûnunu sağlamakla görevli başkahin ve Yüksek Kurul üyeleri tarafından değil, aynı zamanda işgalci Roma güçlerinin yöneticisi olan vali Pilatus tarafından da halkı isyana teşvik eden potansiyel bir tehlike olarak görüldüğü için tutuklanıp idam edilmiş siyasi bir suçludur.

What Happened to Jesus?

Evaluation of Gospel Narratives Concerning the arrest, trial and crucifixion of Jesus from the historical perspectives

Citation/©: Aydın, Mahmut, (2004). What Happened to Jesus? Evaluation of Gospel Narratives Concerning the arrest, trial and crucifixion of Jesus from the historical perspectives, Milel ve Nihal, 1 (2), 41-93.

Abstract: Jesus of Nazareth, the main building-stone of today's Christianity as a figure of history was a Galilean Jew who lived B.C.4- A.D.30. Contrary to the Qur'anic claim that he was not died on the cross, according to the main sources of Christianity and its Nicean creed Jesus was a sacrifice who was crucified as an innocent man for the sake of the sin of all mankind. In this article as a Muslim researcher we tried to answer "what happened to Jesus in reality?" within the context of Christian thought by analysing deeply the Gospel narratives from the historical perspective. While doing this, first of all, we tried to determine the questions which have led us to write this article. Secondly, we discussed the main events, led to the crucifixion of Jesus. Lastly, we evaluated the Gospel narratives concerning arrest, trieal, crucifixion of Jesus. While doing all these, we did not refer to any verses of the Qur'an and the Islamic teaching concerning the death of Jesus. Because our main was to analyse and evaluate the Gospel narratives in the light of moder historical scholarship. In the end of our research we have concluded that Jesus of Nazareth was not a sacrifice who was crucified as an innocent man as it is argued by the four canoonical Gospels and the traditional Christian thought which based on them. Contrary, he was executed as an political ciriminal by both the governor of occupied Roman powers, Pontus Pilate, and the high priest Caiphas and his Council.

Key Words: Jesus-Christ, The Passion of Christ, Passion week, arrest of Jesus, trial of Jesus, crucifixion of Jesus, High Priest Caiphas, Roman Governor Pontus Pilate.